

FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN

EN SYNBAR EKONOMISK TILLVÄXT?

En kvantitativ studie av 91 svenska kommuners tillväxtansträngningar

Carl Larsson

Program:	Masterprogrammet i offentlig förvaltning, 120 hp
Kurs (kurskod):	Masteruppsats i offentlig förvaltning, 30 hp (FH2508)
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	HT/2018
Handledare:	Pierre Donatella
Examinator:	Gustaf Kastberg

Sammanfattning

Program:	Masterprogrammet i offentlig förvaltning, 120 hp
Kurs (kurskod):	Masteruppsats i offentlig förvaltning, 30 hp (FH2508)
Titel (svensk):	En synbar ekonomisk tillväxt? En kvantitativ studie av 91 svenska kommuners tillväxtansträngningar
Titel (engelsk):	A visible economic growth? A quantitative study of 91 Swedish municipalities' growth efforts
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	HT/2018
Handledare:	Pierre Donatella
Examinator:	Gustaf Kastberg
Nyckelord:	effektstudie, ekonomisk tillväxtteori, humankapital, kommunalekonomi, kulturdriven tillväxt, kulturekonomi, kunskapsekonomi, kvantitativ metod, multivariat regressionsanalys, paneldatanalys

Syfte:	Studien kartlägger och studerar den kommunala tillväxtpolitiken i 91 svenska kommuner för att med kvantitativ analys av sekundärdata bygga en modell som svarar på om tillväxtansträngningarna ger några mätbara effekter på den ekonomiska tillväxten. Studien skapar vidare en kunskapsöversikt över det faktiska arbetet med tillväxten i kommunerna och undersöker förekomsten av tillväxtansträngningar som härstammar i teorier om humankapitaldriven tillväxt.
Teori:	Den teoretiska utgångspunkten i studien var kommunal tillväxtteori med särskild inriktning på näringslivs-, kunskaps-, och kulturdriven ekonomisk tillväxt.
Metod:	Kartläggningen av tillväxtarbetet genomfördes med kvalitativ innehållsanalys av offentliga styr- och plandokument. Tillväxtansträngningarnas samband med ekonomisk tillväxt studerades därefter med kvantitativ metod och multivariat regression av tillgänglig sekundärdata. Orsaksriktningen och effekten undersöktes slutligen med multivariat regression av samma data i tidsserieformat.
Resultat:	Studien har inte kunnat fastställa några positiva effekter av de vanligaste tillväxtansträngningarna på den ekonomiska tillväxten definierad som ökad sysselsättning. En högre sysselsättningsnivå i sig självt, och andra utelämnade variabler, ser bättre ut att förklara den ökade sysselsättningen. Istället har analysen uppmätt negativa orsakssamband mellan sysselsättningen och arbetet med turism och arbetsmarknadsåtgärder för ökad tillväxt. Studien har vidare konstaterat att humankapitaldrivna tillväxtteorier relaterat till kunskap och kultur både utgjorde en väsentlig del av den normativa tillväxtteorin och låg till grund för det mest förekommande tillväxtarbetet i kommunerna efter satsningar på näringslivet. I liknande utsträckning beskrev kommunerna även tillväxtansträngningar inom området infrastruktur, följt av de mindre förekommande områdena externt samarbete, kärnverksamhet och sysselsättning.

Förord

Jag vill först börja med att inte tillägna uppsatsen till följande: bemanningscenter, -enheter och -företag, fint väder, dåligt väder, Breaking Bad, Twin Peaks, The Walking Dead samt Veckans brott och resten av SVT Play. Egentligen är det bara en person som förtjänar att tillägnas den här uppsatsen, och det är Miriam.

Till er kommunalekonomer vill jag sända uppmuntrande ord om att ni ska fortsätta kämpa på med inrapporteringarna till räkenskapssammandragen. Statistiken är viktig och det finns dom som har stor nytta av den! Sen vill jag tacka våra statliga myndigheter som håller med öppna data så att den här sortens studier är möjliga. Men jag vill också vädja till myndigheter, att när ni någon gång i framtiden låter utomstående förvalta data som inte ska vara öppen, kan se bortom det lägsta anbudspriset, bara så att vi inte får någon mer ”internetsladd i hårddisken”.

Carl Larsson

Göteborg, februari 2019

1 Innehållsförteckning

2	Inledning	1
2.1	Bakgrund och problemformulering.....	1
2.2	Syfte.....	2
2.3	Disposition.....	2
3	Metod	3
3.1	Forskningsdesign.....	3
3.2	Replikation, validitet och reliabilitet.....	4
3.3	Urval och avgränsningar.....	5
4	Teoretisk utgångspunkt	6
4.1	Tillväxt ur ett historiskt perspektiv.....	6
4.2	Vad menas med kommunal tillväxt och varför?.....	7
4.3	En kritisk blick på tillväxtpolitiken.....	8
4.4	Att mäta tillväxt.....	10
4.5	Att mäta ansträngningarna för att skapa tillväxt.....	11
4.6	Näringslivssatsningar för tillväxt.....	12
4.7	Kunskapsdriven tillväxt.....	14
4.8	Kulturdriven tillväxt.....	17
5	Resultat	20
5.1	Kartläggning av kommunernas tillväxtansträngningar.....	20
5.2	Plan- och styrdokumentet.....	20
5.3	Innehållsanalys av tillväxtansträngningarna.....	21
5.4	Kategorier av tillväxtansträngningar.....	22
5.5	Sju överordnade perspektiv av ansträngningar för ekonomisk tillväxt.....	23
5.6	Hypoteser och operationaliserade variabler.....	26
5.7	Sambandsanalyser.....	37
5.8	Tolkningar av variabelernas resultat.....	48
6	Sammanfattning och slutsatser	55
	Käll- och litteraturförteckning.....	59
	Appendix.....	62

2 Inledning

2.1 Bakgrund och problemformulering

Sveriges kommuner spenderade under en femårsperiod sammanlagt över 11 miljarder på näringslivsfrämjande åtgärder mellan 2012 och 2016 (Statistikdatabasen SCB). Trots det vittnar forskare om att det finns lite stöd för att kommuner kan skapa arbetstillfällen genom direkta satsningar och åtgärder i näringslivet (Brorström 2006; Florida 2012). Det har också anmärkts på att tillväxtpolitiken ofta bedrivs även om varken tillväxtens innebörd eller effekt är helt känd (Fjertorp et al. 2013). Men med tanke på de stora utmaningarna med att tackla flykten av människor från glesbygd till storstadsregionernas tätorter som drivs på av urbaniseringen, är det kanske inte heller särskilt märkligt att kommunerna har känt sig nödgade att agera oavsett om kunskapsläget varit oklart. Kostnaden av att inte göra något har annars riskerat att bli betydande i takt med att bilden av kommunens framtid associeras med utflyttning och stagnation istället för att attrahera investerare och arbetskraft (Syssner 2014). Den intressanta frågan en kan ställa sig i sammanhanget är vad kommunerna egentligen har gjort för att skapa tillväxt, och på vilken rationell grund det har skett. En del av svaret är att det verkar som att många av tankarna bakom tillväxtansträngningarna kan spåras till den regionala tillväxtpolitiken på nittioalet som kom att fokusera på hur det offentliga kunde skapa förutsättningar för innovation och företagande att utvecklas av sig självt, snarare än att gripa in med strukturinsatser och krispaket i specifika branscher (Lindström 2005; Brorström 2006). Bakom den framväxande tillväxtlogiken har den endogena tillväxtmodellen inom nationalekonomin spelat en fundamental roll. Modellen beskriver hur tillväxten ökar genom att produktiviteten i samhället drivs på av teknologisk utveckling som i sin tur kräver humankapital, ett kapital som kan ta sig uttryck i kunskap, talang och kreativitet och anses vara föremål för kommunernas intresse (Florida 2012). Materialiserandet av kommunernas tillväxtansträngningar kan därför antas ha innefattat olika sätt som kommunerna har upparbetat humankapital, men också strategier för skapandet av en attraktivitet som lockat till sig kapitalet utifrån. Med utgångspunkt i tillväxtteori har det varit upp till den aktuella studien att ta reda på vilka de förekommande tillväxtansträngningarna är och om de har varit mödan värda. Tillväxtpolitik är inte på något sätt ett utforskat område, men det är ofta studerat i ett nationellt eller regionalt perspektiv, och när forskaren väl har intresserat sig för tillväxten på kommunal nivå har det i regel gjorts med kvalitativa fallstudier av enstaka kommuner. Kvantitativa effektstudier av tillväxtarbetet på kommunal nivå för ett större antal

kommuner är det därför inte lika gott om, varför studiens huvudsakliga forskningsfråga kan anses motiverad, ger tillväxtarbetet i kommunerna några synliga mätbara effekter?

2.2 Syfte

Syftet med studien är att kartlägga och studera den primärkommunala tillväxtpolitiken i Sverige för att med kvantitativ analys av sekundärdata undersöka om det går att bygga en modell som förklarar ekonomisk tillväxt som ett resultat av kommunernas tillväxtansträngningar. Intentionen är varken att rangordna de olika tillväxtansträngningarnas effektivitet eller att jämföra kommunernas förverkligande av sin politik med varandra. Meningen är istället att på en övergripande nivå fastställa om det kan påvisas något samband mellan de förekommande tillväxtansträngningarna i de utvalda kommunerna och en högre ekonomisk tillväxt under åren 2012–2016, och huruvida sambanden utgör klarlagda orsakssamband. Med andra ord ämnar studien undersöka om någon del av den kommunala tillväxtpolitiken som identifieras har haft avsedd effekt under perioden. Ytterligare syften med studien är att undersöka utbredningen av tillväxtansträngningar bland kommunerna som härstammar i teorier om humankapitalsdriven tillväxt, samt att skapa en kunskapsöversikt över det faktiska arbetet med tillväxten i landet som kan väcka uppslag till nya fördjupade studier.

2.3 Disposition

I kapitel 3 kommenteras valet av studiedesign och metodologiska överväganden, samt presenteras de utvalda kommunerna. I kapitel 4 redogörs för den teoretiska utgångspunkten som studien har haft när den har bildat sig en inledande uppfattning om arbetet med tillväxt i kommunerna och hur det har väntats inverka på tillväxten, kapitlet förklarar vidare vad studien avser med ekonomisk tillväxt och problematiserar kring fenomenet. I kapitel 5 kartläggs först kommunernas faktiska tillväxtarbete som tillsammans med den inledande teorin är grund till variablerna. Därefter presenteras hypoteserna och de variabler som prövar hypoteserna. Sist i kapitlets sambandsanalys, där också regressionsmetoden förklaras, prövas hypoteserna samt tolkas resultaten. I kapitel 6 sammanfattas resultaten avslutningsvis för att svara på studiens frågor och syfte.

3 Metod

3.1 Forskningsdesign

Studien har utgjort en kvantitativ sambands- och effektstudie av tillväxten i kommunerna. Valet av den *kvantitativa metoden* motiverades av möjligheten att med tillgänglig statistik studera ett stort antal kommuner för att identifiera mönster som kunde pröva tillväxtteorierna. Eftersom avsikten inte var att studera tillväxtarbetets interna mekanismer mer ingående, med exempelvis en kvalitativ teorigenererande fallstudiemetod, har studien riktat in sig på att säga något om den stora skaran kommuner. Med andra ord har förhoppningen med metodvalet grovt förenklat varit att ta reda på “lite om mycket” istället för “mycket om lite”. Men studien har också haft teorigenererande *kvalitativa element*, främst i den innehållsanalys som har skett av kommunernas strategiska styrdokument där tillväxt- och utvecklingsarbetet undersöktes för att generera nya tillväxtförklarande teorier.

Den använda kvantitativa studiedesignen har utgjort en kombination av tvärsnitt- och tids-seriestudie med sambandsanalys genom multivariat regression. Effekten uppskattades med regression av paneldatan som införde en “tidsmässig relation mellan variablerna” för att citera Bryman (2011:64), vilket gjorde det möjligt att dra slutsatser ur datan om vad som var orsak respektive verkan och följaktligen tillät en högre *intern validitet*. Kausaliteten ska dock tolkas med försiktighet eftersom det inte har varit möjligt att skapa en kontrollerad försöksmiljö enligt den klassiska experimentdesignen, och i den studera tillväxten som en helt isolerad företeelse med en kontrollgrupp av kommuner utan tillväxtarbete. Emellertid kan den omständigheten att de oberoende variablerna i paneldataanalysen föregick den beroende variabeln i tid, samt att sambanden jämfördes med andra studiers resultat och teori, lyftas till fördel för kausalitetens riktighet (Lantz 2014:29f, 151). Mer om metodens tillämpning och konsekvenser beskrivs i kapitlet med sambandsanalysen.

De teoretiska utgångspunkterna i studien har använts utifrån en *deduktiv* ansats för att förklara vad tillväxten avsåg och hur tillväxtansträngningarna förväntades se ut. Studien fördjupade sig inledningsvis i tre övergripande kategorier av tillväxtansträngningar, vilka kunde utökas med fyra kategorier efter genomförandet av innehållsanalysen. Processen med innehållsanalysen kan i det närmaste beskrivas som *induktiv* i det att den har observerat mönster som kunde generaliseras till nya övergripande kategorier av tillväxtansträngningar. Sammantaget har teorin haft en *abduktiv* ansats till att förklara forskningsfrågan i studien.

3.2 Replikation, validitet och reliabilitet

All empiri till grund för sambandsanalysen är retrospektiv och har byggt på observationer av sekundärdata i offentliga databaser. Eftersom framtagandet av variablerna beskrivs utförligt i studiens resultatdel kan *replikerbarheten* anses vara god då det står envar fritt att pröva sambanden själv. En länk med variablerna och den bakomliggande datan är bifogad i slutet av dokumentet och är öppet tillgänglig under examinationsprocessen och därefter vid förfrågan. Tillgängliggörandet av datan ger läsaren möjligheten att värdera materialet och kontrollera risken för eventuella bearbetningsfel.

Att datan är retrospektiv och sekundär har inneburit fördelar och nackdelar för studien. På plussidan är att studien överhuvudtaget var genomförbar tack vare att det fanns tillgängliga data under en tillräckligt lång period för att fånga förändringen i det studerade fenomenet tillväxt. Datan har heller inte behövt dras med oväntat bortfall eller effekter av upprepat deltagande som är vanliga felkällor vid framåtblickande studier där forskaren själv bestämmer villkoren för datan och samlar in den (Bryman 2011:71f). Men samtidigt har hindret att inte fritt kunna definiera variablerna för att svara på tillväxtfrågan utgjort en nackdel för studien eftersom det inte fanns tillräckligt underlag i befintlig statistik för att operationalisera alla tillväxtansträngningar. Restriktionen till existerande data har sannolikt också medfört begränsningar i *mätningvaliditeten* eftersom sekundärdatan som ligger till grund för variablerna kan ha varit insamlad med andra syften (Lantz 2014:25ff). Dock kan det hävdas att datan från SCB har samlats in med objektiva syften och att datan från Svenskt näringsliv har haft syften som ligger nära beskrivandet av tillväxt, varför mätningvaliditeten ändå är god. Men det faktum att datan kommer från sekundära källor innebär att studien har behövt förlita sig på att *reliabiliteten* i måtten är riktig i de ursprungliga studierna. Den ärvda risken för att måtten inte mäter det som ursprungligen utfästs är dock en risk som inte har bedömts som stor nog att diskvalificera datan. Bedömningen försvaras av den kompetens som finns hos upphavsorganisationerna, samt att datan kommer från återkommande undersökningar som har haft tid till kvalitetsgranskning och utveckling.

När det gäller identifieringen av tillväxtansträngningarna är reliabiliteten något osäkrare eftersom kartläggningen byggde på forskarens egna tolkningar och kategoriseringar av innehållet i de offentliga styrdokument. Ett hot mot validiteten var huruvida skrivelserna inte speglade det faktiska arbetet. Realistiskt sett fanns en risk för att skrivelserna snarare uppfyllde ett legitimerande behov av att ha upprättade styrdokument på plats, och tvärtom kan det ha funnits faktiskt arbete som utförts men som inte fångats av skrivelserna i dokumenten. Emellertid är det risker som inte på något sätt försvinner för att en väljer att studera arbetet genom intervjuer

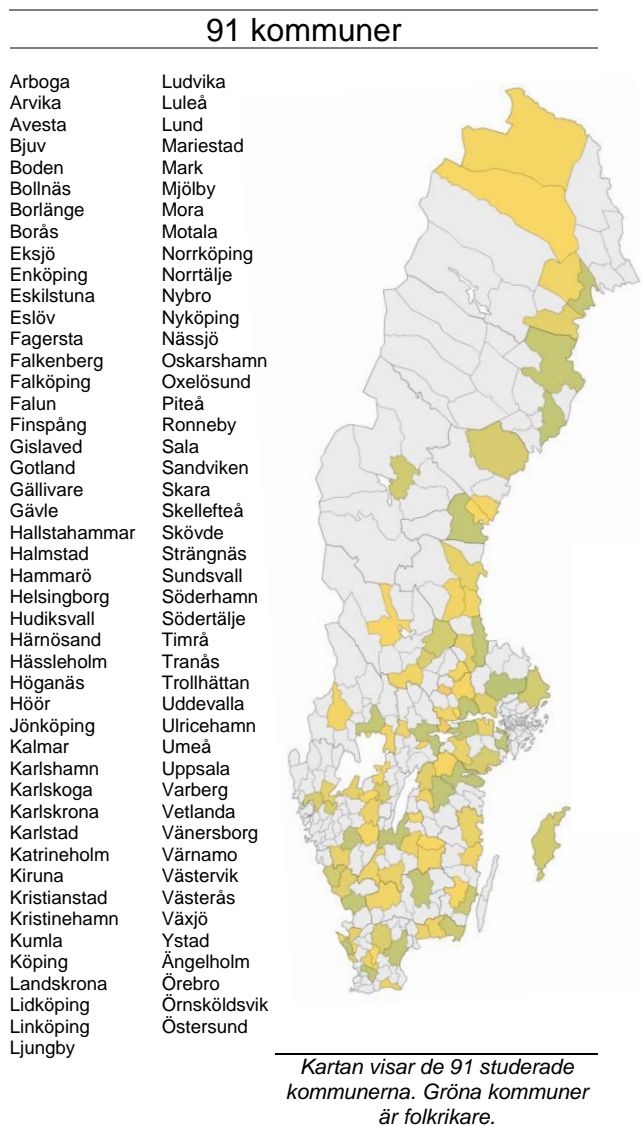
eller enkäter istället. Utifrån de förutsättningar som gavs med begränsningar till offentliga sekundärkällor online, kan kartläggningen sammantaget förväntas ha gett en relevant och riktig bild av hur kommunerna har arbetat med ekonomisk tillväxt.

Till sist betonas att varken hypoteser eller variabler har bytts ut under studiens gång, vilket är viktigt att understryka eftersom slumpens beskaffenhet vid en signifikansnivå på 5 % gör att signifikanta skensamband kan uppstå ungefär var tjugonde gång en slumpmässig variabel prövas med en annan (Lantz 2014:155). Istället för att som i föreliggande fall grunda hypoteserna och variablerna i normativ teori och observationer av kommunernas faktiska tillväxtansträngningar, kunde den tvivelaktige forskaren helt sonika ha prövat sig fram och definierat nya variabler tills den fann resultaten bra nog.

3.3 Urval och avgränsningar

Studien har intresserat sig för svenska landsbygdskommuner med en tätort om minst 10 000 invånare upp till alla större städer, förutom Sveriges tre storstäder och tillhörande kranskommuner. Syftet med avgränsningen var att skilja bort eventuell yttre påverkan som storstäderna kunde tänkas föra med sig i egenskap av ekonomiska draglok. Förhoppningen var att avgränsningen i högre grad kunde isolera effekten av kommunens egenhändigt förda tillväxtpolitik på den ekonomiska tillväxten, som i annat fall riskerade att gynnas av de kommungränsöverskridande fördelarna som storstäderna kunde tänkas medföra med stark arbetsmarknad och brett utbud av tjänster och nöjen etc. Samtidigt har en undre gräns dragits för att begränsa urvalet dels av praktiska skäl för att kunna kartlägga tillväxtarbetet och upparbeta egen statistik, men också för att de minsta

Figur 1 Karta över de utvalda kommunernas geografiska placering

kommunerna sannolikt har haft ett förhållandevis litet utrymme att syssla med tillväxtfrämjande arbete utanför grunduppdraget och kärnverksamheten. Totalt innefattar urvalet 91 kommuner vilka täcker 47 % av Sveriges befolkning. 199 kommuner föll bort varav 3 storstäder (18 % av hela befolkningen) med tillhörande 43 kranskommuner eller pendlingskommuner nära storstad enligt grupp A2 i SKL:s kommungruppsindelning 2017 (18 % av befolkningen) samt de 153 minsta landsbygdskommunerna (16 % av befolkningen). Befolkningsstatistiken gäller för år 2016 och är hämtad från SCB:s statistikdatabas.

I det föregående presenterades avgränsningar av analysenheterna, men även mätperioden är avgränsad och observationerna sträcker sig därför i tiden över fem år från 2012 till 2016. För den multivariata regressionen i den statiska modellen motiveras intervallet med att det utgjorde ett tvärsnitt som jämnade ut effekten av eventuella extrema år och gav en mer rättvisande ekonomisk bild. I den dynamiska modellen (tidseriestudien) var intervallet istället tillräckligt stort för att visa på förändringar men samtidigt inte av den storleken att det riskerade att göra tidsaspekten i sig till en förklarande faktor (Lantz 2014:154).

4 Teoretisk utgångspunkt

4.1 Tillväxt ur ett historiskt perspektiv

Ekonomisk tillväxt som ett modernt ämne för studier har växt fram allt eftersom Adam Smith publicerade *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* år 1776. Ekonomer har sedan dess varit intresserade av att försöka förklara varför vissa länder har kunnat uppvisa olika tillväxttakter och i varierande grad visat på högre materiella välstånd än andra (Weil 2013:42). För att beskriva den långsiktiga ekonomiska tillväxten i ett land och på en regional nivå har vanligen den s.k. endogena tillväxtmodellen inom nationalekonomin använts. Modellen är en vidareutveckling av Roberts Solows neoklassiska teorier vilka visade att det på sikt fanns en avtagande marginalnytta med investeringar i fysiskt kapital (realkapital) sett i relation till en given arbetskraft. Solows insikter belyste att det krävdes en pågående förädling av kapitalen och fler typer av kapital för att skapa en kontinuerligt ökande tillväxt. Teknologisk framgång introducerades som en faktor för att öka värdet på nytt realkapital, vilket möjliggjorde en mer produktiv kombination av kapital och arbetskraft och därmed högre tillväxt (Boschini & Eriksson 2005:20ff). Den endogena tillväxtmodellen tog steget längre och ämnade förklara vad det var som drev den teknologiska utvecklingen framåt och hur kunskapen implementerades för ökad produktivitet. Mankiw, Romer och Weil (1992) införde begreppet *humankapital* för

att förklara varför produktiviteten ökade. Humankapitalets definition begränsades emellertid till att avse investeringar i utbildning, även om författarna var medvetna om att investeringar i hälsa också ansågs utgöra humankapitalsbyggande faktorer. Samtida studier har därefter just kommit att fokusera på hur humankapitalets definition kunde breddas, definieras och mätas. Som det ska visas längre fram har det föreslagits att det produktivitetshöjande humankapitalet bättre kan förklaras av vad folk åstadkommer med talang och kreativitet snarare än med konventionell utbildning. Och det har dryftats kring vilka faktorer som styr humankapitalets fördelning och varför det ackumuleras på vissa platser (Mellander & Florida 2006:5f).

4.2 Vad menas med kommunal tillväxt och varför?

Men vad innebär egentligen begreppet tillväxt för en kommun? Fjertorp med flera (2013:8) poängterar att det finns många olika uppfattningar om vad tillväxt är och vad den betyder för kommunen och invånarna. Författarna menar att tillväxt i den kommunala kontexten vanligen framställs som något eftersträvansvärt, trots att varken dess effekter eller innebörd är helt kända. Det kommunala tillväxtbegreppet förtjänar med andra ord en förklaring. Till en del syftar kommunal tillväxt i praktiken vanligtvis på aktiviteter som ökar den lokala ekonomin samtidigt som avsikten i grunden är att utveckla välfärden (Fjertorp et al. 2012:12ff). Men hur ekonomin och välfärden skall öka är inte alltid utstakat i detalj och tillåts avse både ekonomisk tillväxt och/eller befolkningsmässig ökning. De två aspekterna har förstås en naturlig koppling till varandra genom att fler invånare möjliggör för fler arbetade timmar. Däremot vore det fel att säga att den ena aspekten alltid främjar den andra, exempelvis är ambitionshöjningar i kommunernas välfärdspolitik beroende av fler skattebetalande invånare. Men fler invånare leder till högre kostnader i välfärden vilket anstränger den ekonomiska tillväxten ytterligare på kort och medellång sikt. Orsaken är hinder i kapacitetsutnyttjandet. När de offentliga tjänsterna dimensioneras upp skalar sällan kostnaderna upp proportionerligt med varje nyinflyttad invånare, och således kan kostnaderna bli större än skatteintäkterna (Fjertorp et al. 2012). En positiv inverkan på den ekonomiska tillväxten sker istället om befolkningsökningen tar i anspråk främst outnyttjad kapacitet i de kommunala tjänsterna, givet att en hög andel av de nyinflyttade står till arbetsmarknadens förfogande. Den komplexa frågan om kapacitetsutnyttjandet som följer den befolkningsmässiga tillväxten undviks därför genom att studien fokuserar på ekonomisk tillväxt.

Den svenska tillväxtpolitiken har sitt ursprung i 1960-talets regionalpolitik även om det först var i samband med den omfattande ekonomiska krisen i början av nittioalet som regionalpolitiken började att omformuleras till en utpräglad tillväxtpolitik som den känns igen idag.

Regeringens proposition ”Regional tillväxt – för arbete och välfärd” (prop.1997/98:62) introducerades 1998 och blev snart till ”En politik för tillväxt och livskraft i hela landet” (prop. 2001/02:4). År 2002 togs ett riksdagsbeslut som banade väg för en ny regional utvecklingspolitik med tydliga tillväxtmål och 2007 utfärdades regeringsförordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete (Lindström 2005:21ff). Under resans gång blev regionala utvecklingsavtal till regionala utvecklingsprogram och 2015 lanserade regeringen en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft med sikte på 2015–2020 (Regeringskansliet 2015). Den nationella strategin ämnade samla regionerna i tillväxtarbetet och utgöra ett ramverk och en vägledning för innehållet i regionernas tillväxtarbete. Regeringen lyfte särskilt fyra prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet som skulle bidra till regionalpolitikens tillväxtmål och möta samhällsutmaningarna. De fyra prioriteringarna är: 1) *Innovation och företagande*. 2) *Attraktiva miljöer och tillgänglighet*. 3) *Kompetensförsörjning*. 4) *Internationellt samarbete*. Att den regionala tillväxtpolitiken sen har syftat till att påverka tillväxtarbetet även på lägre nivå i kommunerna framgår av regeringsförordningen, i vilken det stipuleras att det regionala utvecklingsarbetet ska utarbetas i samråd med kommunerna och att det ska ligga till grund för samverkan mellan kommuner, landsting och regioner, men också med statliga myndigheter, näringsliv och organisationer (SFS 2007:713). Ytterligare en observation av tillväxtpolitikens ursprung görs av Josefina Syssner (2014:34) forskare vid Centrum för Kommunstrategiska Studier. Syssner spårar den samtida tillväxtpolitiken till nittiotalets analytiska tillväxtförklaringar med fokus på goda institutioner, socialt kapital, förtroende och förmåga till innovation och entreprenörskap bakom tillväxtens drivkrafter. De analytiska tillväxtförklaringarna skapade en logik som gjorde det rationellt för kommunerna att driva tillväxtarbetet i samförstånd med förenings- och näringsliv. Och enligt Syssner verkar kommunerna alltså för att upprätthålla de analytiska tillväxtförklaringarna med avsikt att skapa förutsättningar för entreprenörskap och tillväxt. Men trots tillväxtansträngningar varskar Syssner i kontrast om att hälften av Sveriges kommuner krymper. Syssner menar därför att kommunerna parallellt behöver formulera en lokal anpassningspolitik som bättre beskriver hur de berörda kommunerna kan anpassa sig efter de krympande ekonomiska och demografiska förutsättningarna (Syssner 2014:36).

4.3 En kritisk blick på tillväxtpolitiken

En besvärande omständighet som inte sällan framförs mot tillväxtbegreppet är att det används i den politiska debatten utan närmare förklaring eller diskussion kring vad tillväxten avser, en omständighet som är anmärkningsvärd med tanke på att tillväxt som begrepp i själva verket

inte har någon allmängiltig definition utan får sin innebörd först inom vilket område tillväxten studeras utifrån (Hudson & Rönnblom 2007:38; Lindström 2005f). För att förvärpa språkförbistringen ytterligare förklarar Hermelin och Rusten (2016:9) att tillväxt och utveckling dessutom ofta används som synonymer. Författarna pekar på debatten om regional utveckling som ett exempel där begreppen kan ha olika specifika betydelser men likväl används simultant. Fjertorp med flera (2012:12) finner i samma linje att tillväxten vanligen benämns både som lokal ekonomisk tillväxt eller utveckling. De menar samtidigt att forskare sällan lyckas med att förklara vad de avser med ekonomisk utveckling. I fallet med den nationella tillväxtpolitiken står det exempelvis klart att tillväxt är högprioriterat som ett politiskt mål, men samtidigt finns det olika uppfattningar om vad som borde ingå i tillväxtpolitiken (Pierre 2004:7). Läggs därtill den utökade politiska räckvidden som Hudson och Rönnblom (2007:37f) menar tillväxtbegreppet har fått i och med globaliseringen och uppmärksammandet av hållbar tillväxt. Nuförtiden kan tillväxtpolitiken också fyllas med innehåll inom en ekologisk samt en social dimension av tillväxt utöver den ekonomiska dimensionen. Med den lätt fragmentariska bilden av tillväxtens innehåll som framträder är frågan om inte det breda innehållet sannolikt riskerar att lägga krokben för vad tillväxtpolitiken kan åstadkomma? Problematiken kan belysas av Pierre (2004:7) som förklarar att den statliga tillväxtpolitikens innehåll och insatser har spridits ut över ett stort antal sektorer och breddats till den grad att det inte är säkert att tillväxtpolitiken alltid är samordnad eller innehar ett tydligt huvudmannaskap, därmed existerar också risken för att tillväxtpolitiken ej fungerar optimalt. Kritiken som framförs mot tillväxtpolitiken på regional nivå kan sannolikt till delar överföras på kommunerna och den lokala tillväxtpolitiken, med tanke på den vägledande rollen som regionalpolitiken har i att forma innehållet även i den kommunala tillväxtpolitiken. En annan kritik berör den bristande logiken bakom sambandet tillväxt och tillväxtfrämjande politik, som visar att kopplingen inte alltid är korrekt. När institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) analyserade tillväxtens betydelse i den regionala utvecklingspolitiken kom de fram till att den offentliga tillväxtpolitikens placering i territoriella enheter medförde suboptimering. Regionalpolitiken kom därför att motverka tillväxten genom att sudda ut de regionala skillnaderna som egentligen utgjorde styrkorna bakom tillväxten från början (Lindström 2005:36f, 87ff). Suboptimeringsproblematiken blir synlig också i hur kommuner förbrukar resurser för att konkurrera om samma etableringar, men där endast en kan gå vinnande ur kampen och räkna hem vinsten (Siverbo 2005:18).

En annans sorts kritik mot tillväxtpolitiken framför att innehållet i den tillväxtfrämjande politiken inte är värdeneutralt utan ändrar sig över tid och kan vara bundet till den aktuella samhällskontexten (Lindström 2005:25). Hudson och Rönnblom (2007:38f) menar att

tillväxtbegreppet kan betraktas som ett "master narrative" där tillväxten i debatten utgör "ett självklart gott politiskt mål kring vilket det råder politisk konsensus", även om målen har olika betydelser för olika aktörer och tolkningsföreträdare ges vissa framför andra. Författarna citerar idéhistorikern Eva Frimans avhandling där hon finner att tillväxtdiskursen gör förespråkarna till optimister och kritikerna till pessimister. Friman skriver i sin avhandling att "Unlimited growth fits perfectly into the logic of the narrative of progress and into modernism" (Friman 2002:218). Faktum är att det under en längre tid har argumenterats för att tillväxten utgör en samhällsnorm som kommunerna inte sällan följer okritiskt. Inom normen utgör tillväxtsatsningarna ett sätt att visa på framtidstro och handlingskraft som skänker legitimitet och rättfärdigar politiken även om konsekvenserna av politiken är osäkra (Brorström 2006:112ff). Men även om avsikten med tillväxten i grunden är att utveckla välfärden, som Fjertorp med flera menade ovan, och tillväxtpolitiken lyckas inrymma alla aktörers intressen, anser Sveriges kommuner och landsting att det inte är så enkelt som att sätta ett likhetstecken mellan tillväxt och välfärdens utveckling. Enligt SKL beror det på att viss konsumtion har negativa sidoeffekter, exempelvis miljöförstöring, men också att det finns en motsättning mellan mer fritid och ökad produktivitet (SKL 2005:7).

4.4 Att mäta tillväxt

I en ansenlig litteraturgenomgång av Fjertorp med flera (2012:13) identifieras tre centrala mått för att beskriva tillväxt. Måtten består av inkomst per invånare, sysselsättning samt befolkningstillväxt. Författarna finner också att tillväxten, om än mer sällsynt, kan beskrivas utifrån invånarnas hälsotillstånd och offentliga satsningar på infrastruktur (Ibid). Det kan förstås vara lockande att studera samtliga tillväxtmått men det är knappast en försvarbar uppgift med tanke på arbetsbördan. Studien är därför avgränsad till de ekonomiska tillväxtmåtten inkomst och sysselsättning. Härnäst följer en argumentation kring de aktuella måtten och motiveringarna bakom valen. Några av forskarna som tidigare använt sig av inkomstmåttet i en kvantitativ tillväxtstudie är Mellander och Florida (2006:8), de definierar ekonomisk tillväxt utifrån årslön. Författarna menar att lönen bättre fångar tillväxtens kvalitet än sysselsättningsökningen eftersom "jobben betalar olika mycket". Mellander och Florida är trots fokuset på lönenivån försiktiga och pekar på att årsinkomsten per invånare är en "proxy" och inte ett perfekt mått för tillväxt i termer av ökad levnadsstandard. Det noteras att författarna i studien inte beaktar de varierande pris- och levnadsomkostnaderna i landet som har kontextuella effekter för den individuella reallönen, vilket inte heller är en lätt faktor att räkna med, men det talar för att inte enbart förlita

sig på inkomstmåttet eftersom det inte fångar den relativa levnadsstandarden. Ytterligare ett skäl till att inte enbart använda lönenivån som beroende variabel för att studera tillväxten är att lönenivån inte är av primärt intresse för kommunerna. Fjertorp (2012:20) menar att invånarnas ökade inkomster tillskrivs mindre betydelse ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Uttryckt i andra ord är det kanske inte lönenivån som kommunerna främst siktar på med sin tillväxtpolitik. Fjertorp (Ibid) bygger argumentationen på att det kommunala utjämningsystemet är utformat på ett sätt som gör att invånarnas ökade skatteintäkter har liten direkt effekt på kommunintäkterna, samtidigt som kommunernas möjligheter att påverka inkomstutvecklingen upplevs som små. Sysselsättningsgraden å andra sidan borde vara högst intressant eftersom den har direkta konsekvenser på kostnadssidan då en sjunkande sysselsättning leder till ökad belastning på kommunernas socialtjänster. Sammanfattningsvis har studien använt sig av sysselsättningen, och för att kunna öka möjligheterna att förklara tillväxtarbetet, även av årsinkomsten som mått på ekonomisk tillväxt.

4.5 Att mäta ansträngningarna för att skapa tillväxt

I det föregående avsnittet resoneras kring olika sätt att mäta tillväxten på, i det närmaste skiftar istället fokus mot själva åtgärderna för kommunerna att skapa tillväxt med. Sven Siverbo (2005:30f), professor i företagsekonomi, sammanställer i en litteraturgenomgång en lista över olika verksamheter och aktiviteter som kommuner på det stora hela företar för att skapa tillväxt genom att främja näringslivet. Listan inkluderar satsningar på fysisk men också intellektuell infrastruktur (tillgång till kunskap), bostadsverksamhet, subventioner och underlättande av näringslivet, mäklande av kontakter och nätverk, värnande verksamhet, marknadsförande, entreprenörsgenererande samt också satsningar på en välfungerande kärnverksamhet. Sannolikt kan listan göras längre eftersom vissa av åtgärderna enligt Siverbo inte nödvändigtvis formuleras i dokument eller upptas i kostnadsredovisningen. I de fallen ryms istället tillväxtarbetet inom mer informellt arbete eller är spritt över angränsande verksamhetsområden med konsekvensen av att tillväxtarbetet kan vara svårt att särskilja från den "ordinarie verksamheten". Listan utgör en diger mängd aktiviteter och manar till en avgränsning. Det har sagts av Roger Henning, docent i statskunskap, att "det knappast är en genomförbar forskningsuppgift att studera alla åtgärder som kommuner gör i syfte att stimulera den lokala tillväxten" (Siverbo 2005:31). Det är kloka ord som ekar från slutet av åttiotalet, men som inte har avskräckt undertecknad från att åtminstone undersöka en större del av de viktigare åtgärderna. Studien inleds härefter med utgångspunkt i fördjupad teori inom tre övergripande kategorier av tillväxtansträngningar:

1) *Näringsliv*. 2) *Kunskap*. 3) *Kultur*.

De tre kategorierna har framträtt vid genomgången av tillväxtlitteraturen som relevanta och vanliga tillväxtansträngningar. “Näringsliv” tar sikte på direkta insatser för att främja näringslivet och “Kunskap” och “Kultur” härleds till den endogena modellen och utgör tillsammans byggstenar i humankapitalet. Men eftersom studien ämnade ta fram en samlad förklaringsmodell för allt tillväxtarbete gjordes en kartläggning av kommunernas faktiska tillväxtpolitik som identifierade ytterligare fyra viktiga kategorier: 4) *Infrastruktur*. 5) *Externa samarbeten*. 6) *Kärnverksamhet*. 7) *Sysselsättning*. För att knyta an till Siverbos uppräknade verksamheter och aktiviteter ovan poängteras att de sju listade kategorierna totalt sett harmonierade med innehållet i Siverbos sammanställning, men också med regeringens fyra prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet. Konsekvensen av att kategorierna överensstämde med forskningen och praktiken var att sannolikheten för att hitta tillväxtsambanden stärktes, eftersom precisionen ökade då studien letade på “rätt ställen”.

4.6 Näringslivssatsningar för tillväxt

Siverbo (2005:16ff) markerar starten för den samtida näringslivspolitik i och med förflyttningen av politikens ansvar från stat till kommun under åttio- och nittio-talet. Genom studiet av forskning som Pierre, Henning, Lidström och Schubert bedrev vid tiden finner Siverbo att den utlösande faktorn bakom skiftet var “företagsakuternas” avveckling under början av 1980-talet. Från en politik med statliga stimulanspaket eller krispaket och riktade åtgärder i särskilda industrigrenar ändrades politiken till att ha en mer generell inriktning för att uppnå en större strukturell förändring. Ansvaret för näringsliv och sysselsättning sköts allt mer över från stat till regionala och lokala nivåer. I kommunerna gav det enligt Siverbo upphov till åtgärder för att på “olika sätt skapa strukturer och organisatoriska enheter för att främja den lokala tillväxten” (Siverbo 2005:17). Hermelin och Rusten (2016:22ff) belyser reaktionerna med fallet Östhammars kommun i vilken lokal utvecklings- och tillväxtpolitik kunde förverkligas genom sektors-samverkan mellan kommunen och det lokala näringslivet. Själva samverkansarbetet beskriver författarna som ett “nätverkande”, där kontakter och relationer både formellt som informellt används för samverkan mellan kommun och företag. Inom såväl kommunen som i näringslivet har sektorssamverkan sina utgångspunkter i formulerade strategiska mål, men från kommunens sida sker samverkansinsatser inom prioriteringar i skrivna politiska styrdokument (Hermelin & Rusten 2016:36ff).

Det är likväl inte helt utan hinder som kommunerna ges förutsättningar att bedriva tillväxtpolitik genom näringslivssatsningar. Siverbo (2005) pekar på normativa restriktioner för näringslivspolitik som kan härledas ur den allmänna kompetensen i kommunallagens andra kapitel. Kommunerna får enligt *likställighetsprincipen* inte gynna enskilda näringsidkare mer än andra, undantaget om det finns synnerliga skäl. Kommunen får inte heller bedriva verksamhet utanför det egna geografiska området (*lokaliseringsprincipen*). Det skulle kunna poneras att kommunen löste tillväxtfrågan på eget bevåg genom att godtyckligt starta upp jobbskapande näringsverksamheter, vilket dock inte hade varit tillåtet enligt *förbudsprincipen*. Principen hindrar kommuner från att bedriva verksamheter som inte är av allmänt intresse och därav istället tillhör det privata näringslivets verksamhetsområde (SFS 1991:900). Till förbudet finns dock undantag i lagen om vissa kommunala befogenheter (SFS 2009:47) i vilken näringsverksamhet för personer med funktionshinder, sjuktransport, kollektivtrafik, företagshotell och turistanläggningar undantas. Allmänt får kommunen driva näringsverksamhet om den bedrivs utan vinstsyfte och tillhandahåller allmännyttiga tjänster eller anläggningar åt kommunens egna medlemmar. Enligt kommunallagens andra kapitel är också åtgärder tillåtna som är helt och hållet av främjande karaktär för näringslivet i sin helhet. Sammantaget finns ett utrymme för kommuner att driva näringslivsfrämjande verksamhet inom förvaltningen likväl som i kommunala bolag. Men varför väljer nästan hälften av studiens undersökta kommuner att bedriva näringslivspolitik i kommunal bolagsform? Sannolikt finns inget allmängiltigt svar på frågan men i ett försök att finna svaren ställde Svenskt näringsliv (SN) frågan om varför kommunala bolag bildas. I intervjuer med kommunstyrelsens ordförande och en bolags VD i sex olika kommuner fann SN en gemensam röd tråd bland kommunerna, i svaren urskildes koncernbildningsfördelarna som motiv bakom bildandet av bolagen. Möjligheten att flytta förluster och vinster för att balansera resultat och skatteplanera uppgavs som en bidragande faktor (Laurent 2007). Men även andra fördelar kopplade till effektivitet som förväntas komma med bolagsform över förvaltning kan tänkas spela in i valet av organisationsform. Erlingsson med flera (2014:10) menar att bolagsformens popularitet kan förklaras av att den anses medföra större finansiell handlingsfrihet med ett tydligt resultatansvar för intäkter och kostnader, men också kortare beslutsvägar och en friare personalpolitik. Hallgren (1997) poängterar vidare att de kommunala bolagens beslut inte går att överklaga med laglighetsprövning eller förvaltningsbesvär, en omständighet som trots kritik fortfarande består. En annan föreliggande omständighet är att det i offentlighets- och sekretesslagens 19 kapitel 1 § ges utrymme till kommunala bolag att inskränka individens rätt att ta del av offentliga handlingar (SFS 2009:400). Inskränkningen gäller affärs- eller driftförhållanden om utlämnandet av uppgifterna, något förenklat, kan antas skada

bolagets affärsverksamhet. Oskar Svärd vid Förvaltningshögskolan i Göteborg menar att det finns ett utrymme för de kommunala bolagen att missbruka regeln i OSL genom att godtyckligt hävda att affärshemligheter råder och på det viset kringgå utlämnandet av uppgifter. Svärd belyser omständigheten med att det har framförts kritik mot att de kommunala bolagen “inte är tillräckligt öppna i sin ärendehantering och att handlingar och beslutsunderlag sekretessbeläggs på felaktiga grunder ...” (Svärd 2015; 2016:8). En följd av de förutsättningar som framförts hittills är att det inte förefaller helt orimligt att den kommunala bolagsformen har kunnat användas för att tänja på gränserna gällande restriktionerna i kommunallagen för näringspolitiken, och därmed uppnått en mer offensiv och potentiellt “effektivare” näringspolitik. Vad gäller näringslivsbolagen specifikt öppnar de för ett närmare samarbete med näringslivet eftersom kommunen inte sällan är delägare och äger bolagen ihop med näringslivet som intar platser i bolagens styrelser. Vidare gäller allmänt för kommunala bolag, även om de är helägda av kommunen, att det är möjligt för kommunfullmäktige att välja in “professionella” styrelseledamöter med bransch- och styrelsekompetens utan partitillhörighet. Men även i de fall då bolagen är helägda och varken har ledamöter från näringslivet eller företräds av professionella kan bolagsformen innebära att verksamheten kommer närmre företagarnas sätt att tänka och agera (Svärd 2016). Att beslutsfattare, som i tanke och handling upptagits mer av företagslogiken och därför kanske förstått företagens villkor bättre, har arbetat med näringslivsutveckling i bolagsform kan tänkas ha utgjort en eftertraktad fördel. Sammanfattningsvis står det klart att det har lämnats ett väsentligt utrymme åt kommunerna att driva näringslivspolitik för tillväxt. Men också att näringslivsutvecklingen i kommunal bolagsform möjligen har kunnat åstadkomma mer i samverkan med näringslivet än motsvarande arbete i förvaltningen.

4.7 Kunskapsdriven tillväxt

I kunskapsekonomin skiftar fokus mot humankapital och de kunskapsintensiva aktiviteterna vilka ger upphov till produktion av tjänster och produkter. När begreppet kunskapsekonomi dissekteras närmre menar Van Winden med flera (2007) att det inte har någon allmängiltig definition, men poängterar att kunskapsekonomin vanligen förstås som en separat gren av ekonomin där aktiviteter i vetenskap, teknologi och innovation ger upphov till kunskap. Aktiviteterna i kunskapsekonomin förväntas äga rum i universitet och i företag med grund- och tillämpad forskning där de tillsammans lägger grunden för “kunskap som i förlängningen leder till nya produkter, produktionsmetoder och produktivitetstillväxt” (Van Winden et al. 2007:527). I den kunskapsbaserade ekonomin förlitar sig företagen och samhällets produktivitet i högre grad på

den intellektuella kapaciteten hos arbetskraften än av naturresurser och fysiska produktionsfaktorer. Teknologi och vetenskapliga framgångar utgör centrala tillgångar men kräver en accelererande förnyelse- och ökningstakt då tillgångarna i samma ökande takt blir obsoleta. Innovation krävs och den drivs på av teoretisk kunskap (Powell & Snellman 2004:199f). Med viss anpassning kan kunskapsekonomin sägas utgöra en tillväxt drivande produktionsfaktor i den endogena tillväxtmodellen, men kunskap som produktionsmedel förbrukas inte och utgör inte heller en knapp resurs. Tvärtemot fysiskt kapital ökar "kunskapskapitalet" när det används eftersom innovationer skapar mer kunskap som är redo att omsättas i nya innovationer (Ibid). Andra forskare som definierar kunskapsekonomin menar att den utgör en ekonomi som "uppmuntrar sina organisationer och medarbetare att förvärva, skapa, sprida och använda (fastställd och underförstådd) kunskap mer effektivt för högre ekonomisk och social utveckling" (Dahlman & Anderson 2000:31f). Författarna poängterar att alla ekonomier egentligen är kunskapsbaserade enligt OECD:s definition, men att det som verkligen utmärker en kunskapsbaserad ekonomi är att den använder kunskap och information som främsta vapen för att tävla i en hårdnande internationell konkurrens för att skapa välfärd (Ibid). Ulf Petrusson, professor vid Handelshögskolan i Göteborg, vidhöll i en Vinnova-rapport 2007 att Sverige skulle komma att gå in i en ekonomi som i "huvudsak kommer att vara kunskapsbaserad". Petrusson skriver i rapporten att universiteten är "samhällets intellektuella kärna" och förutspår att de får en aktiva och mer delaktig roll i välfärdsskapandet. I framtidsutsikten sträcker sig universitetens uppdrag längre än att enbart tillhandahålla kunskap, universiteten ska samtidigt medverka till att kunskapen omsätts till nytta och kapitaliseras (Petrusson 2007). Vinnova-publicationen har sannolikt gett och fortsätter att ge en tydlig signal till kommunerna om vikten av universitetsnärvaro och kunskap för ekonomisk tillväxt. Men trots universitetens fördelar betyder Sveriges kommuner och landsting vikten av kunskapsproduktionen som skapas utanför universiteten och den statliga verksamheten, antingen i samarbete med kommunerna eller av kommunerna själva. I en dokument- och intervjustudie av SKL hösten 2014 presenterad i en rapport om "forsknings-, utvecklings- och innovationsmiljöer i kommuner, landsting och regioner" framhöll SKL:s medlemmar att det var "viktigt med egna FUI-miljöer fristående från universitets- och högskolemiljöerna för att dels kunna åstadkomma en flexibel kunskapsutveckling styrd av de egna verksamheternas kunskapsbehov och intressen snarare än det etablerade vetenskapliga samhällets disciplinära orienteringar" (SKL 2015a:20). SKL menar att det medvetna arbetet med att stödja och driva på innovativ verksamhet har blivit mer utbrett i kommunerna, landstingen och regionerna genom arbete i länkorganisationer mellan olika samhällssektorer och verksamhetsgrenar, men också i satsningar på excellenscentra och strategiska innovationsplaner. Å

andra sidan menar SKL att lärosätena kanske fortfarande är de viktigaste enskilda utvecklingsresurserna i regionerna och poängterar att kommuner, landsting och regioner ofta har långtgående engagemang i universiteten och högskolorna (SKL 2015a).

För att illustrera kunskapsekonomins betydelse för det praktiska arbetet framhålls ett exempel från regionpolitiken. År 2007 beslutade Tillväxt Skaraborg, Skaraborgs kommunalförbund och VGR att tillsammans göra en utredning av regionens utvecklingsförutsättningar sett i en framväxande kunskapsekonomi. Utredningen resulterade i en rekommendation att arbeta med fem kärnfrågor. För det första ska regionen skapa livskvalitet och attraktivitet och för det andra stärka ledarskap och utvecklingsarbetets organisation. För det tredje betonas att kunskapsutveckling ska ske i samverkan mellan utbildning och näringsliv och för det fjärde belyses en ökande koppling till omvärlden (genom samverkan, nätverkande, studieresor och projekt) samt tillgänglighet i form av trafik- och kollektivförbindelser. För det femte krävs en affärsdriven samverkan för konkurrenskraft och samhällsutveckling där det offentliga samverkar med ett näringsliv som aktivt deltar i verksamheter och samtidigt stärker regionens utveckling i ett bredare perspektiv (Ekberg 2007:41ff). Sammanfattningsvis har näringslivet en stor del i tillväxtarbetet vilket också kan bekräftas av Hermelin och Rusten (2016:36ff) som tillsammans finner att samverkan med utbildningssektorn utgör ett sätt att skapa och sammanföra utbudet av kvalificerad arbetskraft med efterfrågan från arbetsgivarna. Utbildningen blir därför en gemensam fråga där kommunen, utbildningsväsendet och näringslivet genom målkongruens kan uppnå en framgångsrik samverkan. Det kan också noteras att företagen erhåller ett visst samhällsinflytande när de påverkar utbildningsinnehållet i den kommunala gymnasieskolan. Begreppsligt kan samverkan mellan näringsliv, utbildning och det offentliga kallas för "Triple Helix-arbete", eller "Quad Helix" om den civila sfären av föreningar inkluderas.

Kunskapsekonomin har vidare en koppling till fenomenet agglomeration. En framväxande agglomerationsekonomi innebär att företag och verksamheter inom samma eller relaterade branscher lokaliseras till täta miljöer och drar nytta av skalfördelar. Särskilt verksamheter med kunskapsintensiva produktionsprocesser lyfts som speciellt gynnade av agglomeration. Samlokalisering av kunskapsintensiva verksamheter till kluster anses leda till högre produktivitet och tillväxt. Samtidigt sker en positiv löneutveckling vilket sammantaget lockar fler företag och arbetskraft till platsen och därmed stärker attraktionskraften ytterligare, agglomeration verkar därför som ett självförstärkande utvecklingsförlopp (Bjerke och Johansson 2015:5ff). Forumet för lärande om regional utveckling (Reglab) pekar på att det bedrivs ett aktivt arbete i många regioner med klusterutveckling för att stärka den regionala konkurrenskraften (Reglab 2017). Bland exempel på offentliga satsningar vilka arbetar med klusterutveckling återfinns olika typer

av företagsparker så kallade Science parks eller Science city:s likt Gothia Science Park eller Kista Science City. Parken kan förstås som ett regionalt innovationssystem eller en öppen plattform för näringslivsutvecklingsprojekt med Triple Helix-förankring. Ett konkret verktyg inom klusterutvecklingen är vanligen inkubatorn eller acceleratorn som används som katalysator för att starta företag och driva på den ekonomiska tillväxten (SISP 2017).

4.8 Kulturdriven tillväxt

En annan samtida teoribildning om hur humankapitalet fördelar sig är den kulturdrivna tillväxtteorin. Teorin illustreras i avsnittet med Richard Floridas kreativitetsteorier, ortsutveckling och de kulturgeografiska attraktivitetsförklaringarna. Först ut är Florida, som vänder sig emot den etablerade strategin att skapa ekonomisk tillväxt och ifrågasätter rimligheten i det sätt som det offentliga satsar direkt för att attrahera och behålla företag. Han vittnar om hur städer investerar i materialistiska förutsättningar för att främja en ökad expansion av specifika branschgrenar, antingen genom nya företagsuppstarter eller genom att städerna lockar företag från andra städer. Men ansträngningarna sker förgäves, enligt Florida, eftersom han menar att företagen snarare flyttar dit skicklig och kompetent arbetskraft finns tillgänglig (Florida 2012:xxii). Floridas yttningar kan tolkas som att han menar att kommunerna istället bör satsa på att utveckla invånarna och deras förmågor, i synnerhet kreativa sådana. I själva verket talar Florida om en kreativ tillväxtekonomi där kreativitet är en nyckelfaktor för individens framgång och arbetskraften i sin helhet. Han upphöjer rent av kreativa människor till en del av en kreativ klass som står i spetsen för social, kulturell och ekonomisk samhällsförändring. I Floridas ekonomi är det kreativiteten hos människor som företagen behöver anskaffa sig för att överleva konkurrensen och lyckas i längden (Florida 2012:6). Således blir det för städernas "jobbskapande" logiskt att nära den kreativa klassen genom att med små och varaktiga insatser i inkrementella steg berika platsen med insatser som gör det dagliga livet bättre. Konkret kan det beröra satsningar på parker, cykelbanor, gräsrotskultur, nöjen och föreningsliv för att öka platsens kvalitet och attraktivitet. Dessa berikningar leder sen till att fler kreativa invånare ackumuleras på platsen och tillväxt-hjulen snurrar allt snabbare. Staden förväntas också kunna främja kreativiteten hos människor genom långsiktig investering i kultur, vilket gynnar tillväxten eftersom Florida föreställer sig att kulturell och konstnärlig kreativitet är överförbar till andra områden och därför förstärker den teknologiska och ekonomiska kreativiteten. Sammanfattningsvis är grundbulten i Floridas tankegodis att tillväxten skapas då platsens kvalitet lockar personer med högt humankapital eller med hans ord "kreativa talanger". Florida föreskriver en omfattande mängd sätt för städerna att

skapa nämnda platskvalitet, vilka inte kan redogöras för uttömmande här, men i korthet syftar strategierna på att kommunerna ska verka för mångfald och ett tolerant och öppensinnat klimat. De framgångsrika platserna är i själva verket de som lyckas erbjuda en bredd och valmöjligheter av platskvaliteter som passar olika människor genom deras olika delar av livet (Florida 2012:280ff). Florida (2012:289) pekar på saker som nära tillgång till spontana rekreativmöjligheter, underhållning och nöjesliv efter mörkrets inbrott, ett brett utbud av kulturella "attraktioner", sena öppettider, samt säker och pålitlig nattrafik. En framgångsrik plats ska också vara unik och autentisk, den ska representera en slags upplevd äkthet som kan kopplas till förekomst av historiska byggnader, etablerade grannskap samt av kulturella och unika identitetsmarkörer som exempelvis en egen musikstil, urban estetik och kultur, gatukonst, teatrar, mode m.m. Florida tillskriver det offentliga rollen att främja uppkomsten av det autentiska och menar att beslutsfattare därför bör satsa på att stödja en musikscen snarare än att bygga en innerstadsgalleria. Det autentiska främjar en kreativ miljö och skänker platsen ett slags urbant sorl i positiv bemärkelse som bidrar till nöjen och en miljö med tillfällen att "skapa kontakter, utbyta kunskaper, nätverka och bygga en karriär" (Florida 2012:297). Florida noterar samtidigt att ett skifte har ägt rum mot att boendeplatsen definierar identiteten snarare än som tidigare arbetet. Platsen är därför en källa till status.

Floridas teorier är dock föremål för en del kritik som behöver lyftas. Jamie Peck (2007) professor och forskare i urban- och regionalpolitisk ekonomi vid universitetet i British Columbia menar att Floridas bidrag till städernas tillväxtstrategier inte tar hänsyn till platsernas specifika olikheter och struntar i grundförutsättningarna. Enligt Peck är inte heller orsakssambandet klarlagt i modellen, varför han lämnar frågan öppen om det är sanning eller önsketänkande. Oaktat kritiken menar Peck att Floridas teorier om de kreativa städerna likväl är föremål för en världsomspännande spridning och är väl etablerade i stadsplaneringen (Ibid). Florida har tillsammans med andra forskare etablerat ämnet kulturekonomi som ett nytt forskningsfält och fått stort genomslag med att belysa kulturens betydelse för utveckling, även i Sverige (Gustafsson 2016:3ff). Florida menar själv att han är förvånad över hur snabbt städer och regionala beslutsfattare började tillämpa hans teorier i formandet av utvecklingsstrategier (Florida 2012:viiff). Hansen och Nedomysl (2009) och Borén och Young (2011) instämmer i att teorin om den kreativa klassen är vida spridd och att den i hög grad påverkar regionala utvecklingsstrategier trots att teorin saknar stöd i empirin. Istället menar Hansen och Nedomysl (2009) att det är sysselsättning följt av sociala anledningar som är det som förklarar varför folk flyttar, samt att flyttbeslutet avgörs av var individen befinner sig i livscykelns snarare än tillhörigheten till en kreativ klass. För att attrahera och behålla talang eller humankapital i form av välutbildade

människor, förordar Hansen och Nedomysl (2009:204) att regionerna behöver erbjuda unga människor ett attraktivt utbildningsutbud. Å andra sidan utesluter inte författarna att Floridas teorier kan ha haft positiv inverkan på det faktiska tillväxtarbetet som en slags enande och tydliggörande faktor för en bred skara av olika aktörer.

Även Hermelin och Rusten beskriver i likhet med Floridas platskvalitet ett tillväxtarbete utifrån attraktivitet, i termer av "ortsutveckling" vittnar de om mobiliserande resurser för "fysisk infrastruktur, transport och kommunikation, bostäder, mark och lokaler för verksamheter, utveckling av service för fritid och nöjen" (Hermelin & Rusten 2016:36ff). Ortsutvecklingen innefattar följaktligen både mjukare frågor som attraktivitet och platsidentitet men också direkta satsningar på fysiska saker, vilket belyser omständigheten att attraktivitet verkar som en universell komponent i tillväxtarbetet som överlappar fler kategorier av tillväxtansträngningar.

Kulturgeografi utgör ett annat omfattande teorifält som studerar migration inom landet och kan användas för att förklara hur attraktiviteten får människor att flytta till vissa platser. Emellertid var den befolkningsmässiga tillväxten inte prioriterad i studien. Men de kulturgeografiska förklaringarna är relevanta för studien eftersom de förklarar hur attraktiviteten, som en universell komponent i samtliga tillväxtkategorier, möjliggör för ekonomisk tillväxt genom att locka ny kompetent arbetskraft och kapitalstarkare invånare. Fischer med flera (1997:54ff) menar att individer vilka besitter ett högre välstånd antas vara mindre bundna av ekonomiska överväganden varför de kan lägga mer vikt vid icke-ekonomiska faktorer som allmän behovstillfredsställelse, levnadsnivå och livskvalitet. Antagandet implicerar att en bredare attraktivitet också kan leda till att personer med högre inkomster flyttar till kommunen. Vid det här laget erhåller attraktiviteten en naturlig koppling till infrastruktur. Hermelin och Rusten (2016:36ff) uttrycker det som att kommunikationer och högre tillgänglighet skapar en rörlighet av resurser för samverkan som kan mobiliseras och konsolideras för det lokala tillväxtarbetet. Men eftersom människors rörlighet går i båda riktningarna kan istället en negativ flykt av resurser uppnås med infrastrukturen, varför kulturen och platsens attraktivitet återigen betonas för att styra resurserna åt rätt håll och möjliggöra för ekonomisk tillväxt. Fischer med flera (1997:60f) framhåller vidare att yngre personer är villigare att flytta än äldre på grund av att de har en längre investeringshorisont att hämta igen direkta och indirekta kostnader för flytten på, men också att personer som är beroende av ett kortare tidsperspektiv på grund av finansiella svårigheter har mindre flyttbenägenhet. Teorierna pekar sammantaget på att inflyttning av människor i kommunerna generellt innebär ett tillskott av individer i arbetsför ålder och med vissa tidigare resurser, vilket väntas gynna den ekonomiska tillväxten.

strategiska verksamhetsplaner. Ett sista sätt att identifiera ToU-arbetet var att använda delar av översiktsplanerna och visionen. Totalt har kartläggningen letat efter arbetet i 1408 sidor dokument upprättade mellan 2005–2016.

Priolista för val av styrdokument:

- 1) Tillväxt eller Utvecklingsplan
- 2) Strategier och mål ur styrdokument, flerårsplaner eller ur budget
- 3) Kommunprogram, Handlingsplan, Övergripande mål, Översiktsplan eller Vision

5.3 Innehållsanalys av tillväxtansträngningarna

Nästa steg efter insamlandet av styrdokumenterna var innehållsanalysen av ToU arbetet som ämnade kategorisera tillväxtansträngningarna. Innehållsanalysen utfördes i ett program för analys av kvalitativ data där tillväxtansträngningarna lästes ut manuellt och kodades till en eller flera olika kategorier “nodes”. Metodologiska överväganden och regler för vad som kodades eller ej kan beskrivas enligt följande. Kodning har skett för skrivelser som avsåg uppnå ekonomisk tillväxt i hela kommunen, följaktligen kodades inte ekonomisk tillväxt internt i organisationen. Kodning har inte heller skett för allmänna lägesbeskrivningar eller önskade tillstånd. För kodning krävdes en någorlunda konkret grund för realisering, skrivelsen ska främst i ett specifikt exempel ha uppgett hur ekonomisk tillväxt eller utveckling kunde väntas. Begränsade skrivelser har dock kodats om avsikten framgick genom en koppling till andra delar i texten eller hänvisade till andra dokument. Kodning har också skett om skrivelsen indirekt förväntades inverka på ekonomisk tillväxt genom att skrivelsen avsåg påverka studiens beroende variabler inkomst och sysselsättning. Exempelvis om skrivelsen berörde arbetstillfällen, sysselsättning och löneutveckling. För de mer icke-uttryckliga skrivelserna har författaren tagit sig friheter att bedöma vad som rimligen kan förväntas leda till ekonomisk tillväxt. För att illustrera tankegången presenteras två exempel, med fingerade kommunnamn, på alltför generella skrivelser som enligt reglerna inte har kodats:

“I Önskeborgs kommun verkar vi för ett levande lokalsamhälle och en ökad livskvalitet” eller “Med en hållbar ekonomisk utveckling prioriterar Påhitteholm arbete åt alla”.

5.4 Kategorier av tillväxtansträngningar

I *tabell 1* nedan redovisas tillväxtansträngningarna efter de kategorier som innehållsanalysen identifierade och tilldelade ansträngningarna till. Kategorierna är sorterade i fallande ordning efter deras förekomst och spridning bland kommunerna:

Tabell 1 Tillväxtkategorier

Kategorier av tillväxtansträngningar och förekomst bland kommunerna				
Kategori	Antal under-kategorier	Tillväxtperspektiv	Antal kommuner	Antal skrivelser
Näringsliv	(33)	Näringsliv	71	195
Service	(16)	Näringsliv	60	89
Infrastruktur	(26)	Infrastruktur	55	101
Kunskap	(26)	Kunskap	54	126
Digital infrastruktur	(21)	Kunskap	43	53
Kompetensförsörjning	(31)	Kunskap	42	68
Turism	(26)	Kultur	42	70
Exploatering	(16)	Näringsliv	38	49
Externa samarbeten	(27)	Samarbeten	37	61
Kulturdriven	(19)	Kultur	31	46
Marknadsföring	(17)	Kultur	27	41
Arbetsmarknadsåtgärd	(35)	Sysselsättning	21	44
Civilsamhället	(16)	Kultur	18	23
Välfärd	(12)	Kärnverk.	15	19
Bostäder	(9)	Kärnverk.	15	18

Kartläggningen har haft en förutsättningslös kategorisering av tillväxtansträngningarna för att undvika att det som hittats till övervägande del automatiskt härleds till den inledande teorin, det vill säga att minska risken för "konfirmations bias". Men trots det objektiva förfarandet, uppvisade empirin likväl att insatser i de tre kategorierna näringsliv, kunskap och kultur, som tilläggnats egna teoriavsnitt, är de mest förekommande tillväxtansträngningarna. Relevansen blir tydlig när spridningen studeras i *tabell 2*, där relaterade kategorier är konsoliderade till sju överordnade tillväxtperspektiv. Utöver näringsliv, kunskap och kultur visade kartläggningen på behovet av att även inkludera infrastruktur, externa samarbeten, sysselsättning och kärnverksamhet för att därur skapa kontrollvariabler som kunde motverka eventuella spuriösa eller undertrycka samband och öka förklaringskraften i modellen.

Tabell 2 Överordnade tillväxtperspektiv

Tillväxtansträngningarna efter överordnade perspektiv och förekomst		
	Antal kommuner	Antal skrivelser
Näringsliv	87	316
Kunskap	74	235
Kultur	64	169
Infrastruktur	55	101
Externt samarbete	37	61
Kärnverksamhet	25	37
Sysselsättning	21	44

5.5 Sju överordnade perspektiv av ansträngningar för ekonomisk tillväxt

I det närmaste presenteras det vanligaste och mest förekommande tillväxtarbetet inom vart och ett av de sju överordnade tillväxtperspektiven. Antalet underkategorier av tillväxtansträngningar är totalt sett mycket omfattande och kan därför inte redogöras för uttömmande, för den intresserade läsaren finns samtliga kodade kategorier, dock ej skrivelser, som en bilaga i slutet.

Näringsliv

Den *vanligaste förekommande* tillväxtansträngningen bland kommunerna var olika typer av samverkan och återfanns i ungefär en tredjedel av alla dokument. Samverkan skedde i regel inom kommunen med kommunen som part tillsammans med varierande konstellationer av offentlig sektor, näringsliv, akademi och civil sektor. En främjande faktor för samverkan var att det fanns ett bra samarbetsklimat, varför den *andra vanligaste förekommande* ansträngningen, inte helt överraskande, gick ut på att skapa ett bra företagsklimat. I arbetet med företagsklimatet följde ansträngningar som kunde kopplas till kommunens kommunikativitet och förmåga att stödja företagen genom service. Mer konkret gick ansträngningarna ut på att underlätta kontakt med kommunen, upprätthålla en dialog med företagen kring gemensam utveckling och erbjuda en effektivare ärendehantering. Den *tredje mest förekommande* tillväxtansträngningen bestod av centrum- och stadskärnarbete som syftade till att främja detaljhandeln och öka attraktiviteten för företagsetableringar. Den *fjärde vanligaste* tillväxtansträngningen var medfinansiering och satsningar på specifika branscher. Kommunerna stimulerade särskilda branscher som gröna eller kreativa näringar för att upprätthålla en profil som exempelvis en film- eller matstad, och i likhet med centrumarbetet var den önskade effekten vanligen att näringslivet skulle diversifieras. Den *femte vanligaste* ansträngningen syftade till att främja entreprenörskap och nyföretagande med stöd till nyföretagare genom exempelvis företagslotsar och hjälp med lokaler vid

uppstart. Nästa ansträngning i ordningen var nära angränsande till den tidigare och innebar att tillhandahålla mötesplatser för näringslivsfrämjande aktiviteter, återigen betonades lokaler för nyföretagande som nyföretagarcentrum och Science Parks men också arrangerande av branschträffar och näringslivsfrukostar. Avslutningsvis var det även vanligt att kommunerna arbetade strategiskt med en god plan- och markberedskap för nya etableringar och verksamheter. Till sist förekom lokal upphandling som ett sätt att gynna det lokala näringslivet och stärka den egna arbetsmarknaden.

Kunskap

Med *mest spridning*, i cirka en tredjedel av kommunerna, skrev kommunerna att de skulle verka för ett utbildningsutbud som var i linje med arbetsmarknadens efterfrågan på kompetens. Möjligheten att påverka utbudet skedde främst i den egna regionen genom innehållet i gymnasie- och vuxenskolan samt genom utbudet vid särskilda lärcentrum/campus med eftergymnasial utbildning i samverkan med högskolor. Närvaron av lärlingsprogram i gymnasiet betonades som ett medel för att uppnå bättre kompetensmatchning mot arbetsmarknaden. Påverkan på utbudet förväntades också ske genom samarbete med yrkeshögskola och högskola i den utsträckning de var tillgängliga. På *andra plats* belyste kommunerna vikten av Triple Helix-samarbete, och som uttryck för arbetet framhölls forskning och utveckling (FoU), inkubator-verksamheter samt Science parker i samarbete mellan myndighet, akademi, näringsliv. Förekomsten av utbildning i samarbete med högskola i campus och liknande betonades som *den tredje vanligaste* metoden för att uppnå ekonomisk tillväxt genom kunskapsperspektivet, återigen var målet kompetensmatchning och medlet var en kombination av kommunernas egna utbildningsutbud och inkubator och Science parks-verksamheter. *Fjärde vanligaste* tillväxtansträngningen bestod av entreprenöriell utbildning i grundskola och eller gymnasium, med Ung Företagsamhet som ett vanligt förekommande exempel. Resterande vanliga tillväxtansträngningar innefattade digital infrastruktur och arbete med bredbandstillgång till alla invånare.

Kultur

Mest spridda tillväxtansträngningen inom kulturperspektivet förekom bland mer än hälften av kommunerna och syftade till att främja förutsättningarna för den lokala turismen och besöksnäringen. Vanligen arbetade kommunerna med konceptet destinationsutveckling, där de utifrån kommunens styrkor i termer av natur och kulturvärden, beskrev ett strategiskt arbete med att bygga ett platsvarumärke som gjorde orten mer attraktiv för besökare och företagare. En del av

arbetet innebar samtidigt att utveckla infrastruktur runt om kring besöksnäringen och att värna och vårda platser som tillsammans utgjorde kommunens natur- och kulturmiljöer. I förlängningen väntades resultatet av arbetet leda till att besöksnäringen och intresset för nyetableringar av företag ökade. Utöver stödjande av den befintliga besöksnäringen beskrev kommunerna *näst mest förekommande* hur de satsade på att uppnå en profilerad besöksnäring inom ett specifikt turistområde. Kommunerna uppgav hur de på ett mer handgripligt sätt arrangerade eller stöttade idrotts- och eller kulturevenemang för att ytterligare öka attraktionskraften för besökare och näringsidkare. Ansträngningarna var därefter sporadiskt utspridda bland kommunerna, men avsikterna kan sägas ha varit i linje med de andra och kan sammanfattas som att de visade på att det fanns en uppfattad koppling mellan platsattraktivitet i termer av kulturvärden och en positiv utveckling av arbetstillfällena.

Infrastruktur

Det *mest frekventa* sättet att arbeta med infrastruktur inom tillväxtperspektivet och som beskrivs i en fjärdedel av planerna, var satsningar på kommunikationer för att utöka arbetsmarknaden. Goda pendlingsmöjligheter förväntades leda till högre sysselsättning och en bättre kompetensmatchning åt företagen då utbudet på kompetent arbetskraft ökade, men också invånarnas möjlighet att införskaffa kompetens genom pendling till studier på annan ort. Vikten av orten som en bytespunkt/knutpunkt betonades och en utbyggnad av infrastrukturen kring den i form av resecentrum och pendlarparkeringar utgjorde exempel på insatser. Därefter var *näst vanligast* att lyfta satsningar på vägar och järnvägar, hamnar och flygplatser som också gynnade godstransporten och tillväxten i företagen, men även här återfanns en övervikt på betydelsen av människors rörlighet i en arbetsmarknad. Vidare skrev kommunerna i ytterligare en fjärdedel av dokumenten om samverkan kring infrastruktur och specifika projekt med omvärlden, regionen eller andra länder inom EU-projekt för att utveckla näringslivet genom att underlätta transporter och göra arbetsmarknaden större och mer funktionell.

Externt samarbete

Samarbetsperspektivet på tillväxtansträngningar lade vikten på att beskriva med vilka parter och vilken konstellation av aktörer utanför kommunen de samarbetade med, snarare än i vilka frågor kommunerna samarbetade i. De konkreta sätten som tillväxtansträngningarna representerades av i samarbetsperspektivet var i hög grad varierande från kommun till kommun och gällde frågor som också innefattades av de andra perspektiven. Det *vanligaste* samarbetet som

skedde i en tredjedel till ungefär hälften av fallen, var samarbetet med landstinget, länet eller regionen, inte sällan ihop med andra kommuner inom samma administrativa enhet. *Ungefär lika vanligt* var samarbetet inom en flytande regional och lokal indelning där gränsdragningen istället byggde på vad som var funktionellt för ändamålet, vilket kunde skapa parallella identitetstillhörigheter som exempelvis i fallen med fyra Mälärstäder, fem Högländskommuner eller Fyrbodäl m.fl. Något *mindre vanligare* men likväl förekommande framställdes internationellt samarbete och deltagande i projekt med EU-finansiering. Därefter lyftes samarbeten på nationell nivå med statliga myndigheter.

Kärnverksamhet

Ungefär *en tredjedel* av kommunerna i perspektivet belyste hur de med fysisk planering kunde påverka bostadssituationen för att säkerställa att det fanns arbetskraft till företagen. Ytterligare *en tredjedel* lyfte välfärdsarbete för utjämning av livsvillkor som en bidragande faktor till att öka sysselsättningen i ett kortare såväl som i ett längre perspektiv eftersom bättre livsvillkor överlag väntades leda till att fler kunde försörja sig. Lika många beskrev hur satsningar i välfärden och i fungerande kärnverksamheter också mer direkt skapade en attraktiv livsmiljö som lockade företag och arbetskraft.

Sysselsättning

Arbetsmarknadspolitiken i kommunerna utgjorde en tillväxtansträngning med potentiellt direkt bäring på studiens beroende sysselsättningsvariabel varför den var högst intressant, trots att den sällan framhövdes som en ansträngning bland de studerade dokumenten. I *en tredjedel* av kommunerna presenterades insatser för att underlätta ungdomars inträde på arbetsmarknaden. *Lika vanligt* var samverkan med olika aktörer, främst arbetsförmedlingen och parter på arbetsmarknaden. Därefter följde olika ansträngningar med ungefär samma förekomst vardera, bland omkring en femtedel av kommunerna. Ansträngningarna utgjorde tillhandahållande av praktikplatser, kommunala ferieplatser och sociala hänsyn vid upphandling, som ofta innebar att sociala företag med anställda som ansågs långt ifrån arbetsmarknaden upphandlades.

5.6 Hypoteser och operationaliserade variabler

I det följande presenteras hypoteser för hur kommunernas tillväxtansträngningar utifrån teorin och tillväxtperspektiven påverkar den ekonomiska tillväxten, samt operationaliseras i det aktuella avsnittet studiens oberoende variabler som avser pröva hypoteserna. Allmänt för flera av

variablerna gäller att de bygger på verksamhetskostnader och att de beräknas som medelvärden över en serie av fem år (2012–2016) för att jämna ut svängningar, exempelvis år med tillfälliga och extraordinära investeringar eller reinvesteringar. För att sätta kommunerna i relation till varandra och skapa bättre jämförelsevillkor presenteras kostnaderna också som en andel av den totala kostnaden för all verksamhet i kommunen.

Beroende variabler - Ekonomisk tillväxt

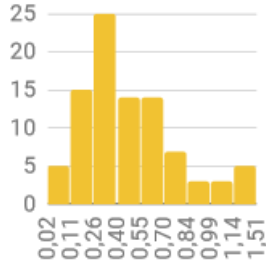
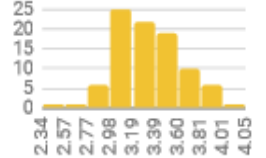
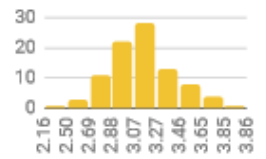
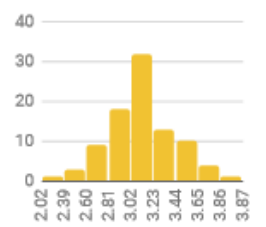
Tabell 3 Beroende variabler

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>inkomst</i>	91	tkr	221.3	13.1	198.4	264.5	
			Medelvärdet av kommuninvånarnas inkomst under åren 2012 till 2016. Avser genomsnittlig årsinkomst i tkr netto för samtliga kommuninvånare 16 år och äldre. Nettoinkomst beskrivs av SCB som "summan av en persons alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar (exempelvis återbetalt studielån)." Data inhämtas från SCB:s statistikdatabas tillgänglig under > Statistikdatabasen > Hushållens ekonomi > Inkomster och skatter > Inkomster - Individer.				
<i>sys.s.grad</i>	91	%	57.06	3.01	50.63	65.21	
			Avser kommunernas sysselsättningsgrad, erhålls genom att antal förvärvsarbetande inom samtliga näringsgrenar med bostad inom kommunen, 16 år och äldre, fördelas med antal invånare 16 år och äldre. Statistiken ingår i den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken och hämtas från SCB:s Statistikdatabas > Arbetsmarknad > Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) > Förvärvsarbetande 16+ år efter bostadens belägenhet (nattbefolkning), 2004-. Sysselsättningsgraden utgör medelvärdet för kommunen under åren 2012–2016.				

inkomst och *sys.s.grad* utgjorde studiens två beroende variabler. Resonemangen kring valet av de aktuella variablerna förs i den inledande teorin i avsnittet om hur tillväxten mäts. Gällande sysselsättningsstatistikens kvalitet anmärker SCB på att sysselsättningen riskerar att underskattas i kommuner som angränsar till andra länder, eftersom statusen förvärvsarbetande baseras på Skatteverkets kontrolluppgifter från arbetsgivare enbart i Sverige. Dock är det få av de 91 kommunerna som angränsar till andra länder. Även för "vissa mindre grupper och personer med svag anknytning till arbetsmarknaden finns risk för sämre kvalitet i sysselsättningsvariabeln sysselsättningsstatus. Det gäller framförallt personer i åldern 16–19 år samt ålderspensionärer." SCB (2018a). Men osäkerheten bör delas av alla kommuner och skapar sannolikt inga skevheter.

Näringslivsdriven tillväxt

Tabell 4 Oberoende variabler – näringslivsdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>naringsliv</i>	91	%	0.48	0.31	0.02	1.51	
			<p>Kommunens bruttokostnad för den skattefinansierade egentliga verksamheten av näringslivsfrämjande åtgärder för åren 12–16 som en andel av den totala kommunala verksamhetens kostnad under samma period. Näringslivsdatan är från SCB:s räkenskapssammandrag RS och avser "Alla former av riktade åtgärder som kommunen vidtar för att främja näringslivsstrukturen i kommunen som till exempel bidrag till näringslivsbolag, informationsinsatser och marknadsföring." (SCB 2017:34ff). Även verksamhetens kostnader återfinns i RS.</p>				
<i>b.innehav</i>	91	1=Ja 0=Nej	0	1	<p>Ja = 41 st Nej = 50 st</p>
			<p>Kommuner som driver näringslivsfrämjande arbete i bolagsform under fler än ett år i perioden 12–16 är kodade med 1, kommuner med arbetet enbart inom förvaltningen kodas med 0. Ur egen kartläggning.</p>				
<i>f.klimat</i>	91	betyg 1-6	3.33	0.31	2.34	4.05	
			<p>Medelbetyg per kommun för lokala företagens svar på frågan "Vilket sammanfattande omdöme vill du ge företagsklimatet i kommunen? Betyg sätts på en skala mellan 1 = dåligt och 6 = utmärkt." Data är från Företagsklimatenkäten (Svenskt Näringsliv 2017). Betygen är omräknade till nya medelbetygsvärden över åren 11-16. 2014 saknas.</p>				
<i>f.service</i>	91	betyg 1-6	3.14	0.29	2.16	3.86	
			<p>Samma förutsättningar som i <i>f.klimat</i>, men här används istället frågan "Hur tycker du att kommunens service till företagen är i din kommun idag? Hur fungerar det? Utgå från hur du själv uppfattar situationen för dig och ditt företag i den kommun där du driver ditt företag" (SN 2017).</p>				
<i>f.dialog</i>	91	betyg 1-6	3.12	0.32	2.02	3.87	
			<p>Samma förutsättningar som i <i>f.service</i> och <i>f.klimat</i> men här används istället frågan "Hur tycker du att dialog mellan företag och kommunledning (politiker och tjänstemän) är i din kommun idag? Hur fungerar det? Utgå från hur du själv uppfattar situationen för dig och ditt företag i den kommun där du driver ditt företag." (SN 2017).</p>				

naringsliv prövade det första antagandet i näringslivsperspektivet som innebär att ekonomisk tillväxt drivs på av kommunala stimulanser och insatser i näringslivet. I den inledande teorin om tillväxtskapande näringslivssatsningar pekade Siverbo (2005) på en rad olika aktiviteter för att skapa tillväxt, vilka jämte andra bekräftades som använda i praktiken. *naringsliv* innehåller

data för kostnaderna av sannolikt många av de aktuella aktiviteterna. Hypotesen anför därmed att det finns ett positivt samband mellan näringslivsansträngningarnas kostnad som en andel av verksamhetens totala kostnader (ambitionsnivån) och den ekonomiska tillväxten. Variabeln konstruerades med offentlig statistik för “Näringslivsfrämjande åtgärder” ur kommunernas räkningsrapporter (RS), tillgänglig i SCB:s statistikdatabas under offentlig ekonomi.

b.innehav prövade den andra hypotesen som menar att näringslivsarbetet samvarierar med högre ekonomisk tillväxt i kommuner där det drivs i bolagsform jämfört med i förvaltningsform. Förklaringen, som grundas i teorin om näringslivssatsningar för tillväxt, är att näringslivs- och utvecklingsbolagen är behäftade med större frihet och närhet till näringslivet och sannolikt innehar ett högre företagsekonomiskt tänkande. Hypotesen prövades genom att jämföra bolagsformerade kommuner mot de med näringslivskontor, -avdelningar samt -enheter och liknande inom förvaltningen. Eftersom *b.innehav* var egenhändigt upparbetad bör lite nämnas om framtagandet. Kommunernas innehav av näringslivs- eller utvecklingsbolag har kartlagts med webbsökningar. Att utvecklingsbolagen också inkluderades beror på, som konstaterats ovan, att utveckling och tillväxt ofta har synonyma innebörder. Utvecklingsbolagens uppdragsbeskrivningar har studerats för att säkerställa att de också verkar för allmän tillväxt. Kontrollen är viktig eftersom utvecklingsbolagen kan startas upp för specifika och begränsade ändamål, exempelvis för att exploatera ett visst markområde, den typen av inriktade bolag har inte inkluderats i datan. Vidare har kommunernas egenskap av del- eller helägare i bolagen säkerställts med undersökningar av kommunernas och näringslivsbolagens hemsidor samt med uppgifter från bolagsverket i företagssökningstjänster. I alla fall utom ett är bolagen delvis eller helt ägda av kommunen. Undantaget gällde Attraktiva Oskarshamn AB som ägdes av två ekonomiska föreningar men finansierades av och arbetade på uppdrag av Oskarshamns kommun.

f.klimat prövade den tredje hypotesen som innebär att kommunens arbete med att skapa ett bra företagsklimat samvarierar med högre ekonomisk tillväxt. Hypotesen härleddes till upptäckterna i kartläggningen av plan- och styrdokument, vilka frekvent lyfte företagsklimatet som en främjande faktor för samverkan och tillväxt genom näringslivet. Företagsklimatet operationaliserades fram genom sekundärdata från Svenskt Näringslivs årliga enkätundersökning. Det är dock på sin plats med några metodologiska uppmärksammanden kring undersökningen. I genomsnitt svarade drygt 100 företagare per kommun på enkäten och urvalet var strategiskt och gick ut på bred front, men urvalet var inte slumpmässigt (SN 2017). Bristen på ett slumpmässigt urval gör att svaren var representativa för en stor del av företagen inom kommunen men inte

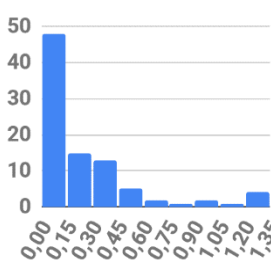
nödvändigtvis för samtliga företagare. Det kan inte heller fastställas med säkerhet att företagens upplevelse av kommunens ansträngningar alltid sammanföll med kommunernas faktiska arbete. Sammanfattningsvis var brukandet av undersökningen åt variabeln mindre än idealiskt, men resultaten kunde fortfarande vara intressanta på grund av det stora antalet svarande företagare i varje kommun som potentiellt kunde påverka tillväxten.

f.service prövade den fjärde hypotesen som även den grundades i resultaten av kartläggningen. Hypotesen anför att kommunens förmåga att stödja företagarna med service och erbjuda en effektiv ärendehantering samvarierar positivt med ekonomisk tillväxt. Variabeln konstruerades av företagsklimatundersökningen (SN 2017).

f.dialog prövade den femte hypotesen som anför att en bättre dialog samvarierar positivt med ekonomisk tillväxt. Hypotesen grundades återigen i det som empirin visade beträffande att kommuner upprätthåller dialoger med företagen för gemensam utveckling och tillväxt där värden som kommunikativitet och underlättad kontakt var viktiga. Hypotesen kunde också härledas till teorin om sektorssamverkan (Hermelin & Rusten 2016), i vilken dialogen var ett medel i nätverkan för att uppnå en bättre samverkan mellan näringsliv och det offentliga. Variabeln konstruerades av företagsklimatundersökningen (SN 2017).

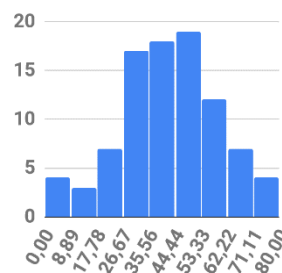
Kunskapsdriven tillväxt

Tabell 5 Oberoende variabler – kunskapsdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>hogskola</i>	91	%	0.26	0.33	0.00	1.34	
			Kommunernas bruttokostnad för högskoleverksamhet som en andel av kostnaden för den totala kommunala verksamheten under åren 2012-2016. Data ur "Högskoleutbildning m.m." och "verksamhetens kostnader" i RS. Avser kostnader för "högskoleverksamhet i form av bidrag, lokalkostnader etc." och kostnader "för yrkeshögskoleutbildning, lärcentra och folkhögskola" (SCB 2017:39).				
<i>helix</i>	91	1=Ja 0=Nej	0	1	<p>Ja = 43 st Nej = 48 st</p>
			Förekomst av Science park, Inkubator, Accelerator eller likvärdigt som drivs av eller i samarbete med kommunen och har sin huvudsakliga verksamhet inom kommunen i ett eller fler år under perioden 2012-2016. (Majoriteten av verksamheterna har funnits hos kommunerna i 3 eller fler år). Ur egen kartläggning.				

u.match 91 st 42.6 17.0 0.0 77.2

Sammanlagt antal olika grundprogram och unika inriktningar i kommunernas gymnasieskolor, i medeltal över läsåren 11/12 till 15/16. Mäter bredden i utbildningsutbudet och utgör en proxy för graden av arbetsmarknadsanpassad gymnasieutbildning. Avser gymnasieskolor med kommunal huvudman, kommunala utbildningsförbund eller skolor i gemensam gymnasienämnd ihop med annan kommun. Har kommunen endast samverkansavtal med andra kommuner om gymnasieutbildning och hänvisar till "fritt sök" redovisas för den kommunen inget utbud. Av de fem nationella introduktionsprogrammen räknas endast yrkesintroduktionen med i utbudet eftersom de fyra andra introduktionsprogrammen i hög grad syftar till att leda in eleven i något av de andra gymnasieprogrammen (Skolverket 2018). Data ur skolverkets statistikdatabas SIRIS, efter egen bearbetning.

högskola prövade den första hypotesen enligt det kunskapsdrivna tillväxtperspektivet. Hypotesen anför att det offentliga med kommunen i spetsen, genom högskole- och eftergymnasial verksamhet, skapar förutsättningar för kunskapsekonomin att utvecklas på ett sätt som samvarierar positivt med ekonomisk tillväxt. I den inledande teorin och i empirin har det visats att kommunerna lägger vikt vid högskoleverksamhet som ett led i att skapa en "kunskapsinfrastruktur" av kompetent och matchad arbetskraft med vilken företagen genom innovation, helixsamarbeten och klusterutveckling har kunnat skapa ekonomisk tillväxt. Kommunen behöver nödvändigtvis inte ha utgjort ett lärosäte med högskola i traditionell mening för att ha haft kostnader associerade med högskola, eftersom kostnaderna innefattar även utgifter för yrkesutbildning vid campus och liknande. Mer exakt redovisade 82 av 91 kommuner kostnader för högskoleverksamheten under de aktuella åren. En fördel med den här variabeln och de övriga som mäter kostnadsandelar för frivilliga verksamheter, är att variablerna tydligt mäter ambitionsnivån. De nio kommuner som rapporterade noll kostnader är därför inte att betrakta som "outliers" eller "missing values", utan istället kommuner med lägsta nivån av ambition.

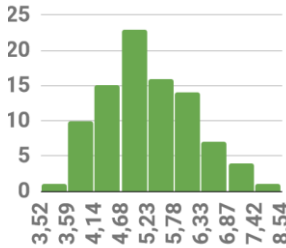
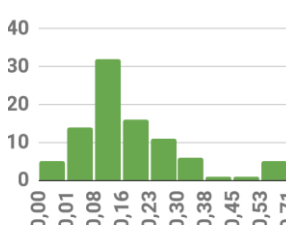
helix prövade den andra hypotesen vilken menar att sektorsöverskridande samverkan mellan näringsliv, utbildning och det offentliga har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt genom ökad innovation och mer nyföretagande. Samarbetet som vanligen benämndes Triple Helix beskrevs i den kunskapsdrivna tillväxtteorin och visade sig i praktiken vara en betydande del av kommunernas tillväxtarbete. Triple Helix-arbetet manifesterades vanligen vid en Science park, Inkubator, Accelerator eller liknande anläggning. Variabeln upparbetades genom en egen kartläggning av vilka kommuner som hade nämnda anläggningar. Urvalskriterierna för vilka

kommuner som tillskrevs Helix-verksamheten är följande. Kommunen ska ha utgjort en samarbetspartner eller historiskt ha varit bidragande i skapandet av verksamheten och den huvudsakliga verksamheten ska ha varit förlagd till kommunen, det räcker alltså inte att ha ingått i ett nätverk eller ha samfinansierat en anläggning på annan ort. Gränsdragningen motiverades med att det i den kunskapsdrivna tillväxtteorin framgick att samlokalisering av kunskapsintensiva verksamheter till kluster skapade självförstärkande utvecklingsförlopp som ökade attraktionen och bidrog till fler företag. Därtill följde skalfördelar av lokalisering till täta miljöer som företagen kunde dra nytta av. Sammantaget var det därför ett rimligt antagande att effekten på den ekonomiska tillväxten blev något mer synlig för den centrala platsen dit verksamheten fysiskt samlades. Men det innebar i det samma att kommuner utan fysiskt förlagd verksamhet inte fångades av variabeln, även om de gynnades av ökat företagande och bättre samarbete i angränsande Helix-kommuner. Rena företagshotell, nätverk och lotsar som främst erbjöd företagsrådgivning inbegreps inte heller eftersom de istället innefattas av *naringsliv* variabeln.

u.match prövade den tredje hypotesen om att en arbetsmarknadsanpassad gymnasieutbildning har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt i kommunen. Redan i den inledande teorin förklarades att kunskapsutveckling ofta skedde i samverkan mellan utbildning och näringsliv, och efter en genomgång av plandokumentet visade det sig att samverkansarbetet vanligen tog formen av kommunernas arbete med att skapa ett utbildningsutbud i linje med arbetsmarknadens efterfrågan på kompetens. Men eftersom det inte fanns tillgänglig statistik för kommunernas matchning av utbildningsutbudet, prövades istället hypotesen med utbudets totala bredd som en proxy för matchningen. Det kunde givetvis inte garanteras att ett bredare utbildningsutbud helt och hållet var resultatet av arbetsmarknadens efterfrågan, men det kunde hållas för troligt baserat på utsagorna i plandokumentet att efterfrågan spelade in när den kommunala gymnasieskolan breddade sitt program. Sannolikt har ett bredare utbud också haft bättre utsikter att medvetet eller omedvetet täcka in arbetsmarknadens varierande behov.

Kulturdriven tillväxt

Tabell 6 Oberoende variabler – kulturdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>KoF</i>	91	%	5.25	0.95	3.52	8.54	
			<p>Kommunernas bruttokostnad för kultur- och fritidsverksamhet som en andel av kostnaden för den totala kommunala verksamheten under åren 2012-2016. Data ur RS. Kultur- och fritidsverksamhet avser verksamhetsområdena: "Stöd till studieorganisationer, Allmän kulturverksamhet och övrigt, Bibliotek, Musikkola/kulturskola, Allmän fritidsverksamhet, Idrotts- och fritidsanläggningar samt Fritidsgårdar" (SCB 2017:37)</p>				
<i>turism</i>	91	%	0.18	0.15	0.00	0.71	
			<p>Kommunernas bruttokostnad för turistverksamhet som en andel av kostnaden för den totala kommunala verksamheten under åren 2012-2016. Data ur RS. Avser "Kommunens turistverksamhet som till exempel camping, stugor, liftar och turistinformation." (SCB 2017:36).</p>				

KoF var framtagen för att pröva hypotesen, om att en högre ambitionsnivå på kultur- och fritidsarbetet har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt. Mekanismen hade sin grund i den kulturdrivna tillväxtteorin och förväntades fungera genom att kommunernas arbete med kultur- och fritid bidrog till meningsskapande och en platsidentitet som utvecklade orten och attraherade fler företag till kommunen. Tanken var att med kultur som en katalysator för ökad attraktivitet forma det goda livet och skapa en bred attraktivitet som attraherade höginkomsttagare och därmed i förlängningen även företag. Hypotesen knöt också an till teorin om attraktivitet bakom tillväxt i ett kulturgeografiskt perspektiv. I teorin antydde av Fischer med flera (1997) att personer med högre inkomster kunde lägga mer vikt vid icke-ekonomiska faktorer som ortens attraktivitet när de flyttade, en attraktivitet vilken väntades gynnas av kultur- och fritidsutbudet. Sammanfattningsvis förväntades kommunernas satsningar på kultur- och fritid både kunna leda till en högre sysselsättningsgrad likväl som högre inkomster bland invånarna.

turism prövade den andra hypotesen som grundade sig i plan- och styrdokumenterna, i vilka satsningar på besöksnäringen för att utveckla natur- och kulturvärdena visade sig vara ett betydande inslag i arbetet med att utveckla orten med en kulturdriven ekonomisk tillväxt. Hypotesen anför att en högre ambitionsnivå för besöksnäringen och destinationsarbetet förväntas ha ett positivt samband med sysselsättningsgraden och årsinkomsten bland kommuninvånarna. Dock

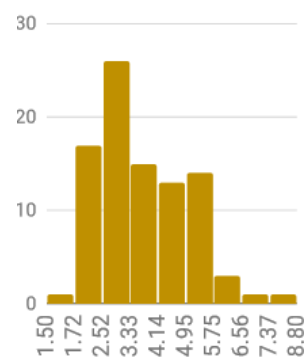
redovisade Borås och Halmstad noll kostnader för turistverksamheten, och ytterligare nio kommuner redovisade noll under något av de ingående åren. Avsaknaden av kostnader kan i sämre fall förklaras av att de inte redovisades i räkenskapsammandraget därför att de istället låg på kommunala bolag snarare än att turistverksamheten inte fanns. Konsekvensen är att det finns en risk för att kostnaderna var underskattade om de istället återfanns i bolagsredovisningen.

Infrastruktur

Tabell 7 Oberoende variabler – infrastrukturdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>infra</i>	91	%	3.68	1.38	1.50	8.80	

Kommunernas sammanlagda bruttokostnader för posterna "Buss, bil och spårbundna persontransporter" samt "Väg- och järnvägsnät, parkering". Avser kostnader för bl.a. underhåll och drift samt i bidrag till den rullande kollektivtrafiken på väg- och järnvägsnätet (t.ex buss och spårvagnstrafik). Variabeln inkluderar fordonskostnader men också kostnaden för drift och underhåll av själva vägarna inklusive järnväg, bilväg, cykelväg och gångbana. Även kostnader för trafiksäkerhetsåtgärder och kommunal parkering inkluderas (SCB 2017:36ff). Hamn och luftfart har exkluderats för att inte vara jämförelsestörande eftersom inte alla kommuner i praktiken kan inneha flygplatser och hamnar. Kostnaderna fördelas på kommunernas kostnader för den totala verksamheten under åren 2012-2016. Data ur RS.

infra prövade hypotesen om att infrastrukturens andel av den totala verksamhetens kostnad har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt. Sambandet förväntades eftersom kommunerna beskrev i plandokumentet hur infrastrukturen som tillväxtansträngning skapade bättre personrörlighet och ökade tillgången på kompetent arbetskraft, men också hur satsningarna på fysisk infrastruktur skapade logistiska nyttor åt företagen. Att hitta statistik som specifikt beskrev ambitioner på infrastrukturuområdet med satsningar på kollektivtrafik och fysisk infrastruktur som väg och järnväg, och dessutom ner på kommunnivå, var inte en enkel uppgift. SKL (2015b:6f) förklarar problematiken i rapportserien "Öppna jämförelser av kollektivtrafiken". I flera fall sägs infrastrukturstatistiken inte vara mogen än eller att den saknas, samtidigt som den är framtagen för jämförelser på region och landstingsnivå. Föreliggande rapport uppskattade därför ambitionsnivån efter hur stor andel infrastrukturen tog i anspråk av kommunens alla kostnader. Givetvis var måttet dock inte enbart uttryck för ambitionsnivån då kostnaden också kunde "tvingas" variera av strukturella eller affärsmässiga skäl. Exempelvis kunde kostnaden bero på skillnader i priset på upphandlad trafik och i vilken grad kollektivtrafiken skatt- eller

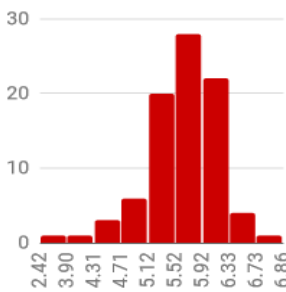
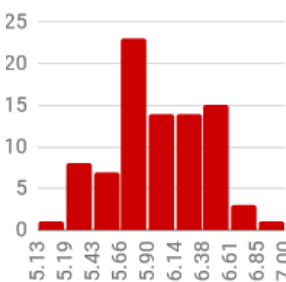
avgiftsfinansierades, men också hur skattepengarna till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna i slutändan fördelades inom länen. Om fördelningen menar dock SKL (2017:9) att graden av kommunal skattefinansiering är förhållandevis lika mellan länen (finansieras ungefär till hälften av skatt). Samtidigt borde det rimligen finnas en koppling mellan hur mycket en kommun betalar till den regionala kollektivtrafikmyndigheten och det värde som återförs till kommunen. Sammantaget gav måttet om inte ambitionen, åtminstone en indikation på vilken uppmärksamhet kommunen fäste vid infrastrukturen i förhållande till andra kommuner.

Externt arbete

Studien har inte funnit något trovärdigt sätt att kvantifiera samarbete och samverkan mellan kommuner, kategorin kommer därför att utelämnas i sambandsanalysen.

Kärnverksamhet

Tabell 8 Oberoende variabler – kärnverksamhetsdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>bostad</i>	86	betyg 1-10	5.64	0.60	2.42	6.86	
			Medelbetyg per kommun för invånarnas sammanvägda svar på frågorna "Hur ser du på möjligheterna att hitta ett bra boende?" samt "Hur ser du på utbudet av olika typer av boendeformer (hyresrätt, bostadsrätt, småhus etc.)?" Betyg 1 = "Inte alls bra", 10 = "I allra högsta grad bra". Betygen är omräknade till nya medelbetyg över åren 10-16. Data ur SCB:s årliga medborgarundersökning tillgänglig i statistikdatabasen (SCB 2018b).				
<i>verksam</i>	86	betyg 1-10	6.00	0.41	5.13	7.0	
			Medelbetyg per kommun för invånarnas svar på frågan "Hur väl uppfyller din kommuns verksamheter dina förväntningar?" Betyg 1 = "Inte alls bra", 10 = "I allra högsta grad bra". Betygen är omräknade till nya medelbetyg över åren 10-16. Data från SCB:s årliga medborgarundersökning tillgänglig i statistikdatabasen (SCB 2018b).				

bostad konstruerades för att pröva hypotesen om att en fördelaktigare bostadssituation har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt. I plandokumentet var en förekommande tillväxtstrategi att underlätta bostadssituationen och göra det lättare att hitta en bra bostad och på det viset gynna företagen eftersom tillgänglig arbetskraft kunde flytta in. Bostadssituationen operationaliserades genom en sammanvägning av två frågor i medborgarundersökningen för att fånga ett

mått på bostadssituationen som svarade för bra boenden men också täckte in individens varierande preferenser och behov.

verksam prövade hypotesen om att nivån på välfärd och kärnverksamheter har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt genom att verksamheten skapar en attraktiv livsmiljö som lockar företag och arbetskraft. Hypotesen styrktes av det funna kärnverksamhetsperspektivet på tillväxtansträngningar där kommunerna lyfte välfärdsarbete bredvid fungerande kärnverksamheter som ett sätt att utjämna livsvillkor för högre sysselsättning, samt för att attrahera arbetskraft och företag. Hypotesen kan även härledas till den inledande teorin där Siverbo (2005) antyder att satsningar på välfungerande kärnverksamheter, som är ämnade att skapa tillväxt, är förekommande i kommunerna. För både *bostad* och *verksam* som är konstruerade av svaren i SCB:s medborgarundersökning gäller att datan kommer från undersökningar med slumpmässigt urval om 800 till 1600 personer i kommunerna beroende på storlek. Svarsfrekvensen låg runt 45 till 50 %, men eftersom undersökningen var frivillig deltog fem kommuner inte alls och fem kommuner deltog endast ett år, åtta kommuner deltog två år under tidsintervallet, de resterande kommunerna deltog tre eller fler år. Av den anledningen konstruerades variabeln av svaren under den något längre perioden 2010–2016.

Sysselsättning

Tabell 9 Oberoende variabler – sysselsättningsdriven tillväxt

Variabel	N	Enhet	Medelv.	Std.av.	Min	Max	Spridning
<i>ams.pol</i>	91	%	1.64	0.86	0.39	4.20	30

Kommunernas bruttokostnad för arbetsmarknadsåtgärder som en andel av kostnaden för den totala kommunala verksamheten under åren 2012-2016. Data ur RS. Avser "kommunens sysselsättningsfrämjande insatser och för arbetsmarknadsåtgärder som finansieras helt eller delvis av kommunen" (SCB 2017:44).

ams.pol prövade hypotesen om att det finns ett positivt samband mellan kommunernas arbetsmarknadsåtgärder och den ekonomiska tillväxten. Med andra ord om åtgärderna kunde stimulera den ekonomiska tillväxten genom att få fler i arbete. I plan- och styrdokumentet visade sig arbetsmarknadspolitiken dock i en begränsad utsträckning vara en tillämpad strategi för högre sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Eftersom arbetsmarknadspolitiken rimligen borde ha en

naturlig koppling till de beroende variablerna, och då i synnerhet sysselsättning, blev arbetsmarknadspolitiken en viktig kontrollvariabel att innefatta i studien.

5.7 Sambandsanalyser

Tabell 10 på nästa sida visar Pearson-korrelationerna mellan de oberoende och beroende variablerna samt åskådliggör sambanden grafiskt i punktdiagram. En kort förklaring av Pearson-korrelationen "r" är att den beskriver negativ eller positiv samvariationen mellan två variabler. När r antar värdet -1 föreligger en perfekt negativ samvariation, och tvärtom en perfekt positiv samvariation när r är +1. Om r-värdet antar 0 finns ingen korrelation mellan variablerna. Pearson-korrelation förutsätter samtidigt att variablerna mäts på intervall- eller kvotskala, med undantag för om en av variablerna är dikotom/binär och fördelar sig ungefärligt med lika många observationer i varje kategori, vilket är fallen med *b.innehav* och *helix*, i övrigt mäts studiens variabler på kvotskala (Pallant 2016:144ff). Det finns inget facit för vilka korrelationer som räknas som små eller stora men en befintlig tumregel är att $r = 0,10$ till $0,29$ räknas som små och $r = 0,30$ till $0,49$ tillhör medel samt $r = 0,50$ till 1 utgör starka korrelationer. Undertecknad har valt att dra minimumgränsen för vad som är intressanta samband vid r större än $0,2$ eller mindre än $-0,2$ (Pallant 2016:157). Gränsen sammanfaller med vad som vanligen anses utgöra statistiskt signifikanta samband enligt 5% signifikansnivå. Som den uppmärksamme läsaren snart finner redovisas signifikansen med asterisker och inte p-värdets exakta storlek. Förklaringen är att statistiken beskriver just egenskaperna hos de 91 kommunerna som en total population (deskriptiv statistik), och alltså inte använder ett urval för att dra slutsatser om en större grupp kommuner (inferentiell statistik), därför är alla resultat i egentlig mening statistiskt signifikanta. Tonvikten har istället lagts på hur starka sambanden är och vilken innebörd de har.

Angående frågan om populationen var tillräckligt stor för att analysmetoderna skulle vara tillämpliga gäller att en tumregel för urvalsstorleken vid multivariata regressioner är att det krävs 50 analysenheter (objekt) plus 8 för varje oberoende variabel som används, om resultaten ska vara generaliserbara till andra urval. En modell med fem variabler kräver exempelvis 90 objekt (Pallant 2016:170f). Bedömningen var därför att populationen har varit tillräckligt stor för de slutliga modellerna. "Missing values" hanterades i samtliga test enligt parvis exkludering, det vill säga kommunerna togs inte med i jämförelserna mellan variablerna som saknade värden.

Tabell 10 Bivariata samband

Korrelationer mellan oberoende och beroende variabler

		inkomst	syss.grad		
<i>naringsliv</i>	Pearson korrelation	-0.156	0.052		
	N	91	91		
<i>b.innehav</i>	Pearson korrelation	0.187	,239*		
	N	91	91		
<i>f.klimat</i>	Pearson korrelation	,282**	0.141		
	N	91	91		
<i>f.service</i>	Pearson korrelation	0.111	-0.007		
	N	91	91		
<i>f.dialog</i>	Pearson korrelation	0.138	-0.038		
	N	91	91		
<i>hogskola</i>	Pearson korrelation	-0.086	0.064		
	N	91	91		
<i>helix</i>	Pearson korrelation	0.155	0.128		
	N	91	91		
<i>u.match</i>	Pearson korrelation	,306**	,300**		
	N	91	91		
<i>KoF</i>	Pearson korrelation	,264*	,214*		
	N	91	91		
<i>turism</i>	Pearson korrelation	-,235*	-,260*		
	N	91	91		
<i>infra</i>	Pearson korrelation	-0.083	0.081		
	N	91	91		
<i>bostad</i>	Pearson korrelation	-,244*	-,360**		
	N	86	86		
<i>verksam</i>	Pearson korrelation	,361**	0.199		
	N	86	86		
<i>ams.pol</i>	Pearson korrelation	-,252*	-,282**		
	N	91	91		

** . Korrelationen är signifikant på 0.01 nivån (tvåsidigt).

* . Korrelationen är signifikant på 0.05 nivån (tvåsidigt).

En första observation av de bivariata ”enkla” regressionerna i *tabell 10* är att korrelationerna och punktdiagrammen någorlunda följer samma mönster oavsett vilken av de två beroende variablerna som används i korrelationstesten. Observationen kan förklaras av att de bägge beroende variablerna i sin tur korrelerar med varandra i förhållandevis hög grad (med Pearson $r = 0.629^{**}$). En slutsats som ligger nära till hands är därför att *inkomst* och *syss.grad* i hög grad är besläktade med varandra och mäter samma sak, vilket ter sig naturligt om en betänker att fler i arbete betyder fler med löner som sannolikt ger högre inkomster än bidragen.

Men framförallt prövar *tabell 10* inledningsvis de framställda hypoteserna om att variablerna var för sig samvarierar positivt med ekonomisk tillväxt. Slutsatserna kring hypoteserna förutsätter dock att inga mellanliggande eller utomliggande variabler undertrycker sambanden eller motsatt blåser upp dem och gör dem starkare än vad de faktiskt är (Djurfeldt et al. 2003:305ff). Slutsatserna ska därför inte ses som definitiva än utan bör först kontrolleras för inverkan av de andra oberoende variablerna i den multivariata regressionen. I det här skedet ser det dock ut som att fem av de fjorton hypoteserna kan bekräftas, även om det förutom i två av fallen görs på svagare grunder. Det som tydligast samvarierar med en högre ekonomisk tillväxtnivå är ett bredare utbud av utbildningar inom den kommunala gymnasieskolan samt kommuninvånare som är mer nöjda med hur kommunens verksamheter uppfyller förväntningarna. Därefter samvarierar företagsklimatet och högre prioritet på kultur och fritidsverksamheten positivt med främst inkomsten, samt samvarierar näringslivsarbetet i bolagsform positivt med sysselsättningsgraden. Å andra sidan uppvisar tre av variablerna negativa samband vilket ger anledning att misstänka att de bivariata sambanden inte ger hela bilden.

En annan observation av *tabell 10* är att punkternas fördelning i punktdiagrammen visar på några ”outliers”. För möjlighet till en bättre passning av regressionsmodellen men också för att sambanden inte skulle snedvridas oproportionerligt mycket av ett enstaka värde, har härefter skett en blygsam winsorisering av totalt fem observationer fördelat på olika variabler. De extrema värdena komprimerades genom att de omdefinierades till samma som de näst högsta värdena (Field 2013:258ff).

Slutligen rättfärdigar punktdiagrammen valet av att analysera sambanden utifrån att de är linjära och inte exempelvis kurvlinjära eller andra former av samband med högre polynom (Djurfeldt et al. 2003:173f). Det ser helt enkelt inte ut som att det framträder andra mönster i punkterna som kan beskrivas utan risk för att överanpassa sambanden till bruset och skapa svårtolkade samband.

Tabell 11 Multikollinearitetstest

Variabelpar		r	VIF	Variabelpar		r	VIF
<i>f.service</i>	<i>f.dialog</i>	.951**	10.41	<i>KoF</i>	<i>verksam</i>	.333**	1.13
<i>f.service</i>	<i>f.klimat</i>	.946**	9.53	<i>KoF</i>	<i>helix</i>	.323**	1.12
<i>f.dialog</i>	<i>f.klimat</i>	.923**	6.72	<i>f.dialog</i>	<i>bostad</i>	.290**	1.09
<i>f.klimat</i>	<i>verksam</i>	.622**	1.63	<i>KoF</i>	<i>u.match</i>	.283**	1.09
<i>f.service</i>	<i>verksam</i>	.568**	1.48	<i>verksam</i>	<i>helix</i>	.264*	1.08
<i>u.match</i>	<i>helix</i>	.502**	1.34	<i>b.innehav</i>	<i>turism</i>	-.245*	1.06
<i>f.dialog</i>	<i>verksam</i>	.471**	1.29	<i>ams.pol</i>	<i>KoF</i>	.232*	1.06
<i>infra</i>	<i>naringsliv</i>	.440**	1.24	<i>naringsliv</i>	<i>bostad</i>	-.228*	1.06
<i>turism</i>	<i>naringsliv</i>	.344**	1.13	<i>hogscola</i>	<i>naringsliv</i>	.223*	1.05
<i>f.service</i>	<i>bostad</i>	.337**	1.13	<i>hogscola</i>	<i>verksam</i>	-.219*	1.05
<i>u.match</i>	<i>verksam</i>	.334**	1.13				

** . Korrelationen är signifikant på 0.01 nivån (tvåsidigt).

* . Korrelationen är signifikant på 0.05 nivån (tvåsidigt).

Multikollinearitetstestet identifierade om någon eventuell inbördes korrelation mellan de oberoende variablerna var problematiskt hög. I tabell 11 i ”r”-kolumnen listas Pearson-korrelationen mellan studiens oberoende variabler för de värden som är större än 0.2. Pallant (2016:179f) och Djurfeldt med flera (2003:388f) menar att gränsen går vid r-värden om 0.7 respektive 0.8 för när multikollineariteten riskerar att göra koefficienternas bidrag i den multivariata regressionen mer osäkra. I nästa kolumn visas VIF-värdet ”Variance inflation factor” som är ett ytterligare sätt att påvisa störande multikollinearitet. VIF-värdet uppnås när de oberoende variablerna, i paren enligt tabellen, används i en regression mot en beroende variabel (högsta värdet redovisas) med ”collinearity diagnostics” markerat i SPSS. För VIF-värdet bedöms 2,5 till 10 vara ungefärliga tröskelvärden, högre värden än de nämnda innebär risk för multikollinearitet (Ibid). VIF-värdena i tabellen ger att *f.service*, *f.dialog* och *f.klimat* är problematiskt höga, vilket kan förklaras av att de är konstruerade av data från samma undersökning. Rekommenderad åtgärd är att behålla endast en av de tre variablerna eller göra ett nytt sammanvägt index av dem (Ibid). Eftersom *f.klimat* svarar för det sammanfattande omdömet, där även aspekterna i de två andra variablerna förväntas ingå, föll valet på att gå vidare med enbart *f.klimat*.

Näst ut i sambandsanalysen var de multivariata regressionerna (MRA), som kontrollerade för samverkande eller mellanliggande variabler. Här var förhoppningen att fånga in effekterna av de eventuella spuriösa eller undertryckta sambanden, men på samma gång ta fram en samlad förklaringsmodell för tillväxtansträngningarnas samband med högre ekonomisk tillväxt. Första åtgärden var att inkludera alla variablerna i en och samma regression, förutom *f.service* och

f.dialog som utgick i testerna på grund av multikollinearitet. Därefter påbörjades en bortsällningsprocess av variablerna varpå de som slutligen kvarstod i den samlade modellen var de variabler som förblev signifikanta efter att de hade kontrollerats för inverkan av varandra. Mer exakt togs variablerna bort en i taget, de som hade det lägsta absoluta t-värdet och ett p-värde över 0,05 utgick, innan regressionen kördes om och förfarandet upprepades på nytt. Den använda metoden kallas också för ”backward elimination” (Field 2013:402f). Modellerna presenteras i *tabell 12* och *tabell 13*.

Tabell 12 Multivariata regressioner – Statiska modeller

Modellkonfigurationer av oberoende var. mot ”inkomst”								
Variabel	1	2	3	4	5	6	7	8
<i>naringsliv</i>	-2.49	-2.49	-2.41					
<i>b.innehav</i>	-0.4							
<i>f.klimat</i>	11.00*	10.98*	10.92*	10.95*	14.04**	14.89**	14.37**	14.80**
<i>hogskola</i>	-3.78	-3.79	-3.73	-4.23	-5.24	-4.97	-4.81	
<i>helix</i>	0.56	0.56						
<i>u.match</i>	0.08	0.08	0.08	0.08	0.11			
<i>KoF</i>	4.52**	4.52**	4.55**	4.48**	4.98**	5.55**	5.35**	5.21**
<i>turism</i>	-18.37*	-18.34*	-18.43*	-19.65**	-18.34*	-20.60**	-22.69**	-22.81**
<i>infra</i>	-1.24	-1.24	-1.23	-1.46	-1.45	-1.22		
<i>bostad</i>	-7.20**	-7.20**	-7.25**	-6.98**	-6.78**	-7.83**	-7.79**	-7.71**
<i>verksam</i>	3.93	3.93	4.03	4.16				
<i>ams.pol</i>	-5.36**	-5.35**	-5.29**	-5.39**	-5.50**	-5.50**	-5.35**	-5.08**
(Konstant)	193.51**	193.50**	193.00**	191.08**	201.13**	205.39**	203.56**	200.80**
Justerat R ² -värde	0.413	0.421	0.428	0.433	0.432	0.421	0.413	0.404

** . Korrelationen är signifikant på 0.01 nivån (tvåsidigt).

* . Korrelationen är signifikant på 0.05 nivån (tvåsidigt).

Återigen bör flikas in att analysen har skett på en hel population, vilket ändrar den praktiska betydelsen av signifikansnivån. Istället för att avgöra om sambanden är statistiskt signifikanta används signifikansnivån för att svara på om sambanden är betydelsefullt starka eller inte (Djurfeldt et al. 2003:204). P-värden som understiger 0,05 markerade med ”**” i tabellerna anses vara betydelsefulla. Nivån bestämdes med avvägande av att antalet urvalsenheter N = 91 varken var litet eller mycket stort. För små urval kan det hävdas vara omöjligt att uppnå en signifikansnivå om 1 %, samtidigt riskerar stora urval att göra även obetydliga samband signifikanta varför nivån bestämdes till 5 % (Djurfeldt et al. 2003:366).

Tabell 13 Multivariata regressioner – Statiska modeller

Modellkonfigurationer av oberoende var. mot "sys.grad"								
Variabel	1	2	3	4	5	6	7	8
<i>naringsliv</i>	0.79	0.83	0.99	1.00	0.94	0.97	0.88	
<i>b.innehav</i>	0.26	0.26	0.25					
<i>f.klimat</i>	1.63	1.65	1.67	1.76	1.79	1.74	2.47**	2.43**
<i>hogskola</i>	0.13							
<i>helix</i>	-0.35	-0.35	-0.33	-0.28				
<i>u.match</i>	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01			
<i>KoF</i>	0.80*	0.80*	0.80*	0.81*	0.79*	0.83*	0.96**	0.99**
<i>turism</i>	-6.14**	-6.14**	-6.12**	-6.31**	-6.27**	-6.50**	-6.25**	-5.65**
<i>infra</i>	0.09	0.09						
<i>bostad</i>	-2.00**	-1.99**	-1.97**	-2.00**	-1.98**	-2.08**	-2.09**	-2.19**
<i>verksam</i>	0.82	0.78	0.80	0.77	0.73	0.90		
<i>ams.pol</i>	-1.16**	-1.12**	-1.14**	-1.17**	-1.20**	-1.20**	-1.21**	-1.19**
(Konstant)	55.58**	55.70**	55.59**	55.79**	56.02**	56.03**	58.39**	59.16**
Justerat R ² -värde	0.324	0.333	0.341	0.348	0.355	0.360	0.360	0.361

** . Korrelationen är signifikant på 0.01 nivån (tvåsidigt).

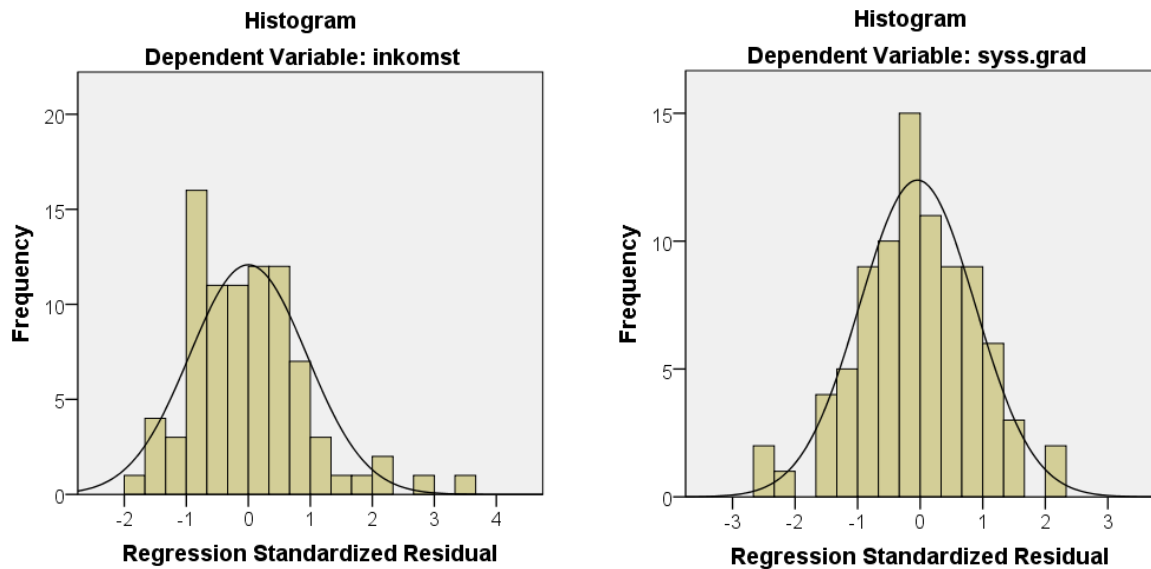
* . Korrelationen är signifikant på 0.05 nivån (tvåsidigt).

Resultaten av de slutliga modellvalen, kolumnerna med blått, för de bägge beroende variablerna i tabellerna var samstämmiga. Både för kommuninvånarnas inkomstnivå och sysselsättningsgrad återfanns signifikanta samband med samma fem oberoende variabler. Efter en avläsning av det justerade R²-värdet, som kompenserade för att förklaringsgraden ökade automatiskt med införandet av fler variabler, konstaterades att modellernas förklaringsgrader inte heller kunde avfärdas som obetydliga. Värdena visade att de oberoende variablerna tillsammans förklarade mellan 35–40 % av variationen i de beroende variablerna.

Men innan slutsatser görs av resultatet måste modellerna och den ingående datan kontrolleras för överensstämmande med grundförutsättningarna för regressionsanalys. Sedan tidigare kan konstateras att variablerna som är kvar inte längre har störande korrelationer med varandra samt att extremvärdena har justerats för. Populationens storlek är också tillräckligt stor. Härnäst följer därför en analys av residualernas spridning, det vill säga variansen i den ekonomiska tillväxten som inte förklaras av de oberoende variablerna, eller likadant skillnaden mellan den beroende variabelns värden som beräknas fram av regressionsekvationen (modellen) och de observerade faktiska värdena. Skillnaden mellan den förutsagda och den observerade datan

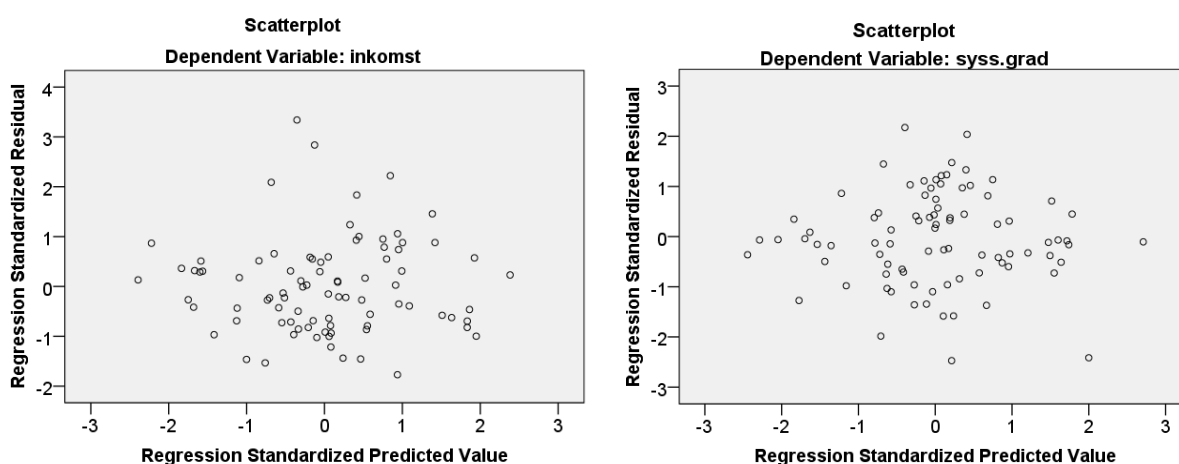
beskriver felen och förklarar hur väl modellen är anpassad till datapunkterna och kan svara på om grundförutsättningarna för metoden uppfylls.

Figur 3 Residualernas fördelning

I histogrammen i *figur 3* kan vi kontrollera att de standardiserade residualerna är *normalfördelade* kring medelvärdet noll, helt enkelt att felen fördelar sig slumpmässigt utan mönster och mest frekvent är små eller nära noll (Field 2013:388ff). Bäst överensstämmande med antagandet uppvisar modellen för sysselsättningsgraden. Inkomstmodellen å andra sidan pekar på att felen, problematiskt nog, inte ligger närmst noll i det vanligaste fallet. Detta illustreras av den högsta stapeln som är en bit till vänster i histogrammet och är avvikande från normalfördelningskurvan. Nästa antagande är att residualernas varians är konstant i sitt sätt att variera utifrån medelvärdet noll för alla värden på de oberoende variablerna, vilket idealt bör manifesteras sig som att punkterna i diagrammen sett i *figur 4* ungefärligen bildar en rektangel kring det standardiserade residualvärdet noll utmed x-axeln (Pallant 2016:180f). För inkomstmodellen framstår variansen vara någorlunda konstant, punkterna ligger ungefär lika långt ifrån varandra på y-axeln under större delen av x-axeln om en bortser från några enstaka värden. I sysselsättningsmodellen är residualvariansen emellertid endast konstant vid värden på mitten av x-axeln varför modellen är något heteroskedastisk.

Figur 4 Residualernas varians

Konsekvensen av att felen har olika varians vid olika värden på de ingående oberoende variablerna är att konfidensintervall, *t*- och *F*-test kan ge vilseledande resultat eftersom en okänd bias introduceras (Gujarati & Porter 2009:374ff). Främst har det betydelse för om modellen ska generaliseras till att dra slutsatser om en målpopulation, vilket dock inte var syftet i det aktuella fallet (Field 2013:388ff).

Ett nödvändigt antagande vid regression som kan kontrolleras med hjälp av diagrammen i figur 4 är att regressionen förutsätter linjära samband mellan variablerna. Här vidhålls att punkternas fördelning talar för det som anförts tidigare, att sambanden är linjära. Hade punkterna i diagrammen däremot format tydliga kurvmönster hade argumentationen fallerat (Field 2013:254). Men möjligen kan en antydning till en u-form urskönjas i inkomstmodellens residualer och med tanke på att inkomstmodellens residualer inte heller var optimalt normalfördelade väljer undertecknad att inte vidare analysera resultatet för inkomstmodellen.

Efter att modellerna har prövats för överensstämmelse med grundantagandena och sysselsättningsmodellen kvarstod, är det dags att backa bandet och presentera vad de ingående variablerna säger och vilken betydelse de har för den ekonomiska tillväxten i form av en högre sysselsättningsgrad. I tabell 14 och tabell 15 presenteras regressionsmodellen för sysselsättningsgraden, med andra ord konfiguration åtta av oberoende variabler i tabell 13.

Tabell 14 Sysselsättningsmodellen

Modellsammanfattning^b

Modell	R	R ²	Justerat R ²	Medelfel
1	,632 ^a	,399	,361	2,40811

a. Oberoende variabler: (Konstant), ams.pol, turism, bostad, f.klimat, KoF

b. Beroende Variabel: syss.grad

I *tabell 14* förklarar de oberoende variablerna i modellen tillsammans 36,1 % av variationen i sysselsättningsnivån bland kommunerna. Medelfelet för modellen anger att regressionslinjen är anpassad till datapunkterna så att den genomsnittliga avvikelsen mellan linjen och de faktiska observationerna är 2,41 %, vilket ska jämföras med att sysselsättningsgraden varierar mellan 50,63 % och 65,21 % bland kommunerna. Möjligen är modellen något trubbig men bör inte avfärdas som irrelevant. I det tillhörande ANOVA-testet som utelämnas av platsskäl erhöles på samma gång ett F-värde om 10,622 och en signifikans på 0,000 för modellen som helhet, vilket gör modellen signifikant.

Tabell 15 Sysselsättningsmodellen

Koefficienter^a

Modell		Ostandardiserade koefficienter		Standardiserade koefficienter		Sig.
		B	Std. fel	Beta	t	
1	(Konstant)	59,155	3,954		14,962	,000
	f.klimat	2,433	,857	,252	2,838	,006
	KoF	,990	,299	,296	3,311	,001
	turism	-5,650	1,725	-,285	-3,276	,002
	bostad	-2,188	,518	-,375	-4,226	,000
	ams.pol	-1,194	,315	-,341	-3,795	,000

a. Beroende Variabel: syss.grad

I det närmaste följer redogörelser av koefficienternas värden som utläses ur *tabell 15* uppifrån och ned för varje koefficient en i taget, det vill säga när värdet ökar endast för den variabeln. Samtliga % tecken avser procentenheter. Med varje ökning om en enhet på betygsskalan mellan 1 till 6 för företagsklimatet förväntas sysselsättningsgraden öka med 2,43 %. Varje procentenhets ökning av kostnaden för kultur- och fritid som andel av verksamhetens alla kostnader innebär 0,99 % högre sysselsättning. Sådär långt stämmer resultaten med studiens hypoteser, men närmast händer något oväntat. För varje procentenhets ökning av kostnaden för turistverksamheten som en andel av kommunens kostnader minskar sysselsättningen med 5,65 %. Minskningen syns också i bostadssituationen där varje ökning på betygsskalan mellan 1 till 10 med en enhet leder till 2,19 % lägre sysselsättning. Även en ökning av arbetsmarknadspolitikens andel av kommunens kostnader samvarierar med en minskning i sysselsättning, mer exakt 1,19 % i sysselsättningsgrad för varje procentenhets ökning. Sammanfattningsvis förkastar de tre negativa sambanden hypoteserna om att satsningar på turism, attraktiv bostadssituation och arbetsmarknadsåtgärder samvarierar med högre sysselsättning.

I kolumnen med de standardiserade koefficienterna kan deras bidrag jämföras relativt med varandra eftersom koefficienterna där är konverterade till samma skala. I kolumnen visar sig bostadssituationen vara den faktor som enskilt påverkar sysselsättningen mest och företagsklimatet den som påverkar minst, sammanlagt förklarar modellen i större utsträckning varför sysselsättningen minskar än att den ökar. De ingående variablerna i den multivariata modellen modererade tillsammans de positiva korrelationerna som fanns inledningsvis för *b.innehav* respektive *u.match* till den grad att de försvann. Istället tillkom ett positivt samband mellan företagsklimat och sysselsättning som ett resultat av den multivariata modellen. Inga korrelationer bytte tecken.

Paneldataanalys

Hittills har de ovanstående regressionerna byggts på tvärsnittsdata om de egenskaper som kommunerna uppvisar i variablerna. Även om tvärsnittet är utdragna och sträcker sig över fem år tar de inte hänsyn till den förändring som kan förklaras av själva tidsaspekten. De upptäckta korrelationerna visar samvariation av olika nivåer mellan de beroende och de oberoende variablerna men statistiskt kan varken kausalitet eller orsaksriktning garanteras med mer än normativa antaganden i teorin och kommunernas avsikter med tillväxtarbetet. Är det kanske egentligen en högre sysselsättning som skapar högre ambition på kultur- och fritidsverksamheten och inte tvärtom? I själva verket kan det inte vid det här laget ens uteslutas att den beroende variabeln förklarar sig självt, en högre sysselsättningsgrad skulle kanske kunna tänkas skapa självförstärkande synergier som höjer sysselsättningsgraden nästkommande år? För den här typen av frågor finns en dynamisk modell för att bringa klarhet. Den statistiska analysdelen kommer härnäst att konkluderas med en paneldataanalys av sysselsättningsmodellen. Eftersom det för flertalet av variablerna har insamlats upprepade mätningar vid varje år under perioden 2012–2016, kan även datan studeras som paneldata.

Paneldata har den fördelen att den är en kombination av tvärsnitt och tidsserie på samma gång, och kan användas för att studera förändringen över tid (Djurfeldt & Barmark 2009:202ff). För att pröva orsaksriktningen förskjuts de oberoende variablerna med ett år varför regressionen sker med observationer av tillväxtansträngningar som egentligen föregår sysselsättningsgraden i tiden med ett år. Enligt teorin eliminerar de s.k. ”laggade” förklaringsvariablerna att orsaksriktningen istället går bakvänt från Y till X eftersom värdena på X kommer från året före värdet på Y. De korrelationer som uppkommer med laggade variabler talar följaktligen för att det finns en orsaksriktning (kausalitet). Emellertid måste ett ad hoc-antagande göras om hur lång tid det

tar för X att påverka Y, i det här fallet ett år, vilket inte är ett orimligt antagande (Ibid). Tolkandet av paneldataanalysen i *tabell 16* görs därför med försiktighet. Gällande den händelse att sysselsättningen eventuellt förklarar sig självt prövas saken genom att ”lagga” även den beroende variabeln. Sysselsättningen inkluderas i paneldataanalysen som en extra oberoende variabel med data för sysselsättningsgraden ett år före värdet på den beroende variabeln. En positiv bieffekt med införandet av den laggade ”y-variabeln” är på samma gång att risken för autokorrelation mellan residualerna och x-värdena minskar (Djurfeldt & Barmark 2009:209ff).

Angående variabler som inte är med i paneldataanalysen gäller att *bostad* och *verksam* har utelämnats eftersom deltagandet i SCB:s medborgarundersökning varierade i hög utsträckning från år till år mellan kommuner. Tidsaspekten kan därför inte fångas rättvist och med tillräckligt hög tillförlitlighet för att motivera en inkludering av variablerna, det samma gäller *helix* och *b.innehav* som inte heller fortsättningsvis är med i beräkningarna. Variabeln med företagsklimatet används men då data saknas år 2014 görs ingen beräkning det året för någon av variablerna när *Xf.klimat* är med i modellen, i övrigt är panelen balanserad och inga observationer saknas. Antal observationer per varje variabel är N = 273 (3 år x 91 kommuner) eller N = 364, (4 x 91) när *Xf.klimat* inte är med. Att paneldatan tappar ett år kommer av ”laggningen” och att datan inte var insamlad för de oberoende variablerna 2011.

Tabell 16 Multivariata paneldataregressioner – dynamiska modeller

Modellkonfigurationer av regressioner med paneldatavariabler							
”Laggad” Variabel t-1	1	2	3	4	5	6	7
<i>Xnaringsliv</i>	-0.19	-0.02					
<i>Xf.klimat</i>	0.48	0.15	0.15				
<i>Xhogskola</i>	-0.17	-0.70	-0.70	-0.51	-0.52	-0.52	
<i>Xu.match</i>	0.01**	0.01*	0.01*	0.01**	0.01**	0.01**	0.01**
<i>XKoF</i>	-0.10	-0.09	-0.09	-0.09	-0.09		
<i>Xturism</i>	-0.82	-1.01	-1.00	-0.93*	-0.92*	-0.91*	-0.94*
<i>Xinfra</i>	-0.03	-0.04	-0.04	-0.05			
<i>Xams.pol</i>	-0.37*	-0.31**	-0.32**	-0.29**	-0.30**	-0.30**	-0.31**
<i>Xsyss.grad</i>		0.81**	0.81**	0.72**	0.72**	0.72**	0.71**
N	273	273	273	364	364	364	364
Justerat R ² -värde	<0.000	0.167	0.172	0.192	0.192	0.192	0.188

** . Korrelationen är signifikant på 0.01 nivån (tvåsidigt).

* . Korrelationen är signifikant på 0.05 nivån (tvåsidigt).

Regressionen av paneldatan är utförd i RStudio enligt en skattningsmetod som i korthet eliminerar fixerade effekter inom grupper genom att variabelernas värden beräknas som avvikelser från medelvärdet. ”Fixed-Effect Within-Group Estimator” som metoden också kallas rekommenderas eftersom kommunerna inte är slumpmässigt utvalda med sikte på statistisk inferens. Metoden är samtidigt bättre på att hantera eventuell autokorrelation mellan feltermerna och utgör den anvisade metoden efter ett Hausman-test. (Gujarati & Porter 2009:591ff).

Det första som är värt att notera med resultatet av den dynamiska modellen är att de bidragande signifikanta variablerna i stort är de samma, även om storleken på koefficienterna nu har minskat. Inga variabler byter tecken. I den nya modellen förefaller sysselsättningsgraden i sig självt ha en positiv självförstärkande inverkan, där en procentenhets ökning av *X_{syss.grad}* ökar sysselsättningen med 0,71 %. Tolkningen är dock osäker eftersom den laggade beroende variabeln *X_{syss.grad}* samtidigt inbegriper det som eventuellt förklaras av utelämnade variabler (Djurfeldt & Barmark 2009:214), men på samma gång är just den egenskapen önskvärd, eftersom den till viss del kontrollerar för alternativa förklaringar. Effekterna av de övriga oberoende variablerna i modellen blir därmed mer tillförlitliga när den laggade beroende variabeln inkluderas. Å andra sidan som *tabell 16* avslöjar har *X_{syss.grad}* stor inverkan på det justerade R^2 -värdet vilket kan ses i jämförelse mellan den andra och den första konfigurationen, och det var ju inte den variabeln som analysen primärt var ute efter. Men det poängteras att om endast *X_{syss.grad}* körs separat mot den beroende variabeln *syss.grad* erhålls ett justerat R^2 -värde om 0.074 som är lägre än när *X_{KoF}* och *X_{turism}* är med, vilket tyder på att de ändå bidrar till förklaringsvärdet i den slutliga modellen (konfiguration 7). Däremot får bidraget av ett stort utbud av kommunala gymnasieutbildningar *X_{u.match}* anses som närmast obetydligt även om det är signifikant. Kvar blir effekten av turism och arbetsmarknadspolitik som över tid ger samma negativa inverkan på sysselsättningen som vid den tidigare multivariata regressionen med tvärsnitt. Resultaten är såldes konsekventa genom sambandsanalysen, om än oväntade.

5.8 Tolkningar av variabelernas resultat

I det aktuella avsnittet tolkas resultaten av sambandsanalysen för var och en av variablerna. I den mån andra relevanta kvantitativa forskningsresultat finns på området jämförs de resultaten med den aktuella studiens för att bättre förklara sambanden och den eventuella effekten.

näringsliv - Sambandsanalysen fann inget positivt samband mellan en högre ambitionsnivå för näringslivsansträngningar och ekonomisk tillväxt som den definierades i studien. För att förklara den uteblivna effekten av de näringslivsfrämjande åtgärderna i kommunerna framhålls

Brorström (2006) som pekar på forskning av Schubert (1996) och Wetterberg (1997). Enligt den tidigare forskningen gick det inte att finna stöd för att kommuner med några åtgärder kunde skapa arbetstillfällen i näringslivet. Brorström finner inte heller, i hennes egen fallstudie av sex olika kommuner och projekt, någon medvetenhet hos berörda tjänstemän att projekten de facto har verkat jobbskapande. Hon menar istället att projekten drivs med legitimerande syften för att skapa attraktivitet som exempelvis kan verka pådrivande av markpriser som tryggar långsiktiga bygginvesteringar (Brorström 2006). Resultatet talar samtidigt till fördel för Floridas (2012) kritiska inställning till det offentliga möjligheter att skapa arbetstillfällen genom direkta satsningar i näringslivet. Annan forskning som visar på korrelation mellan näringslivspolitik och ekonomisk tillväxt i kommuner eller regioner har inte identifierats.

b.innehav - Resultatet av analysen är att näringslivsarbetet inte samvarierade i högre grad med ekonomisk tillväxt när det bedrevs i bolagsform kontra om det bedrevs inom förvaltningsorganisationen. Således ser inte högre flexibilitet, företagsekonomiskt tänkande och närheten till näringslivet ut att ha bidragit till högre årsinkomster eller sysselsättningsgrad. Det har gjorts ett försök tidigare att visa på effektivitetsskillnader mellan förvaltningsform och bolagsform i bedrivandet av näringslivsfrågor, men även det försöket visade inte på några skillnader. Enligt utredarna var verksamheterna och kommunernas struktur samt politiska förutsättningar alltför olika för att skillnaderna skulle gå att upptäcka (Lokaldemokratikommittén 1993). En tanke som väcks är därför att effektivitetsskillnader mellan organisationsformerna kanske kan upptäckas om en på nytt studerar kommunerna och delar in dem med hänsyn till de olika förutsättningarna. Undertecknad låter uppgiften vara ett förslag till framtida forskning.

f.klimat - Variabeln prövade om det fanns ett positivt samband mellan företagsklimatet och ekonomisk tillväxt. I den statistiska modellen som använde medelvärden över fem år visade sig företagsklimatet vara positivt korrelerat i de multivariata regressionerna både med årsinkomsten och sysselsättningen, men det är osäkert i vilken grad korrelationen med årsinkomsten är giltig eftersom modellen sämre överensstämde med grundantagandena för MRA. Sambandet kvarstod dock inte i den dynamiska modellen som tog hänsyn till tidsaspekten och orsaksriktningen. Analysen kan därför bara konstatera att kommunerna med högre ekonomisk tillväxt visade på ett bättre företagsklimat men inte vad som orsakade vad. Företagsklimatets samband med sysselsättningsgraden har tidigare prövats av Fölster och Jansson (2011), vilka fann att en enhets ökning av betyget korrelerar med ungefär två procent högre sysselsättningsgrad i hela arbetskraften (här var motsvarande ökning 2,43 %). Men när de isolerar gruppen

utomeuropeiskt födda ser de att en bättring av företagsklimatet istället har ett samband med nästan sex procent högre sysselsättning. Genom att kontrollera för svenska för invandrare (SFI), som är en vanlig integrationsinsats i kommunerna, men som dock inte visar sig ha en signifikant inverkan på sysselsättningen för gruppen, pekar författarna på att företagsklimatet framstår som viktigare för sysselsättningen än vanliga integrationsinsatser som SFI.

f.service, f.dialog - Variablerna visade sig vara extremt korrelerade med *f.klimat* vilket i efterhand inte är särskilt konstigt med tanke på att de kom från samma undersökning och antagligen gav uttryck för samma sak, det vill säga företagarnas upplevelse av kommunens företagsklimat. Variablerna inkluderades därför inte i de multivariata regressionerna men behölls i studien för att upprätthålla en transparent arbetsgång.

hogscola - Variabeln prövade hypotesen om att kommunernas ambitionsnivå för högskoleverksamheten och eftergymnasial utbildning är positivt korrelerad med ekonomisk tillväxt. Någon positiv korrelation stod dock inte att finna i sambandsanalysen. Resultatet går därför stick i stäv med Mellander och Floridas studie från 2006, där de prövar sambandet mellan universitetsnärvaro och ekonomisk utveckling. Även de använde årsinkomst fördelat på invånare när de definierade ekonomisk utveckling men de studerade istället arbetsmarknadsregioner och tillväxt i en regional kontext. Intressant är dock de relativt starka korrelationer de fann mellan universitetsnärvaro och regionalekonomisk utveckling, med ett signifikant r-värde om 0,551 mellan de två. Även efter inkludering av olika kontrollvariabler kunde de, direkt eller indirekt fastslå universitetets betydelse för årsinkomsten. Aktuell studie har inte landat i samma slutsats gällande högskoleverksamhetens betydelse för kommunerna. Men det kan mycket väl bero på skillnaden i analysnivåerna, de olika mättidpunkterna eller att den andra studien mätte universitetsnärvaro som en binär variabel istället för högskoleverksamhetens kostnad. Petrusson (2007) bedyrar vikten av universitetsnärvaro för ekonomisk tillväxt i den framtida kunskapsökningen, men kanske talar det uteblivna sambandet istället för att det är minst lika viktigt med kunskapsproduktion utanför universiteten som SKL (2015a) framhöll. SKL argumenterade för betydelsen av att stödja och driva på innovativ verksamhet i egna FUI-miljöer och i länkoorganisationer mellan olika samhällssektorer och verksamhetsgrenar. SKL:s ståndpunkt borde då rimligen kunna synas i resultaten för *helix*. Det är också tänkbart att högskoleverksamheten faktiskt hade en positiv korrelation med tillväxten på individnivå men att sambandet inte gick att observera för kommunerna eftersom individerna flyttade från kommunen efter studierna.

helix - Analysen kunde inte bekräfta hypotesen om att det existerar ett positivt samband mellan sektorsöverskridande samverkan mellan näringsliv, utbildning, det offentliga och ekonomisk tillväxt. Det är dock inte en enkel sak att konstruera en variabel som hundra procentigt fångar upp helixarbetet, och särskilt inte med vilken kvalitet det bedrivs. Idealiskt hade varit att konstruera en variabel som vägde in hur många år arbetet hade bedrivits och graden av finansiering. Frågan är om helixarbetets verkan går att avfärda baserat på analysen? Å andra sidan finns det ingen kvantitativ forskning på kommuner som tvärtom visar att det ökar tillväxten. Vad som däremot finns är en effektutvärdering av "Vinnväxtprogrammet", som utgör en innovationsdriven tillväxtpolitik för regioner med aktiv Triple Helix-samverkan. Utvärderingen finner signifikanta korrelationer som visar att deltagande företag i Vinnväxtprogrammet har haft en bättre utveckling gällande omsättning och antal anställda jämfört med företagen som inte deltog (Vinnova 2016). Utvecklingen är samtidigt starkare för de initiativ som har funnits längst i programmet, vilket förstärker bilden av att en variabel för helix-arbetet behöver innefatta en tidsaspekt.

u.match - Variabeln togs fram för att pröva hypotesen om att kommunernas arbete med att arbetsmarknadsanpassa utbildningsutbudet i den kommunala gymnasieskolan samvarierar med högre ekonomisk tillväxt. Variabeln utgjorde en proxy för arbetsmarknadsanpassning och antog att fler unika program och inriktningar totalt sett bättre tillfredsställde arbetsmarknadens efterfrågan. Variabeln visade sig i den dynamiska modellen ha ett positivt och signifikant orsaksamband med sysselsättningen, men den faktiska effekten av utbildningsutbudet på sysselsättningen var av ringa värde och det skulle hypotetiskt krävas 100 nya unika program och inriktningar för att höja sysselsättningen med en procent. Å andra sidan är det inte uteslutet att effekten av utbildningsutbudet på sysselsättningsgraden hade blivit större om en också hade inkluderat det privata gymnasieutbudet i variabeln, men det vore utanför studiens ramar och syften. Hansen och Niedomysl (2009) behöver därför inte ha fel när de menar att tillväxt skapas genom att humankapitalet attraheras av unga människor som erbjuds ett attraktivt utbildningsutbud.

KoF - Variabeln prövade hypotesen om att en högre ambition på kultur- och fritidsarbetet har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt. Inledningsvis fanns ett signifikant och positivt samband med sysselsättning i den statiska regressionsmodellen. Kommuner med högre ambition på kultur- och fritidsverksamheten uppvisade högre sysselsättning i mätperioden, men paneldataanalysen styrkte inte ett orsakssamband. Därmed såg inte verksamheten ut att kunna skapa den attraktivitet som den kulturdrivna teorin menade lockade höginkomsttagare och företagare och genererade ekonomisk tillväxt (Mellander & Florida 2006). Niedomysl (2008) har

prövat teorierna om kulturens attraktionskraft i en SCB-enkät 2005 med ett nationellt slumpmässigt urval om 5000 individer och en svarsfrekvens om 53 %. Respondenterna fick rangordna betydelsen av demografiska, socioekonomiska och geografiska faktorer för val av bostadsort. Nedomysl fann att respondenterna med höga inkomster gav mindre vikt vid kulturinrättningar. Av Nedomysl:s resultat framgår istället att arbetstillfällen, karriärmöjlighet, vänner och släkt, sjukvård, naturvärden, kommunikationer, kustnärlighet, högre utbildning, lugn och ro i grannskapet, huspriser, rykte, barnvänlighet och platsens läge är viktiga faktorer för människors lokalisering. Två år senare tog sig Nedomysl återigen an påståendet att Floridas kreativa klass skulle vara extra rörlig och kunde lockas till staden med ett attraktivt klimat av tolerans, inkludering och kultur. Tillsammans med Hansen genomförde Nedomysl hösten 2007 en enkätstudie med SCB som riktade sig till 10 000 nyflyttade personer, och genererade en svarsfrekvens om 49%. Enkäten bad respondenten motivera den främsta orsaken bakom flytten med fritext i en öppen fråga med resultatet att författarna inte fann stöd för att den kreativa klassen är särskilt rörligare än någon annan grupp (Hansen & Nedomysl 2009). I kontrast finner Antoni och Mellander (2013) stöd för att kulturen faktiskt ökar sysselsättningen. I en analys av de nationella SOM-undersökningarna 2008–2012 erhåller de en negativ signifikant korrelation om $-0,180$ mellan ett konstruerat kulturindex för 34 olika städer och arbetslöshet. De menar att “städer som har ett högt kulturindex tenderar att ha låg arbetslöshet medan städer med ett lågt kulturindex har högre andel arbetslösa” (Ibid:317). Men det är oklart om resultatet utgör ett fastställt orsakssamband. Det kan dock noteras att Antoni och Mellanders resultat är i linje med korrelationen som fanns inledningsvis mellan *KoF* och *syss.grad* i den statiska modellen, där en hög ambitionsnivå på kultur och fritid samvarierade positivt med sysselsättningen.

turism - Variabeln prövade hypotesen om att det finns ett positivt samband mellan kommunernas ambitionsnivå på turistverksamheten och ekonomisk tillväxt. Resultaten var entydiga i både den statiska och den dynamiska sysselsättningsmodellen och talade överraskande för motsatsen. Även i inkomstmodellen var sambandet negativt. Resultaten var i själva verket de tydligaste och mest konsekventa i studien. Desto större andel turistverksamheten tar i anspråk av kommunens totala verksamhetskostnad (ambitionsnivån), desto lägre är sysselsättningsgraden. En första tanke som dök upp var att sambandet kunde vara det omvända, det vill säga att kommuner som “gick dåligt” behövde satsa mer på turism och marknadsföra sig mer. Men efter paneldataanalysen stod det klart att höjningen av ambitionsnivån föregick minskningen av sysselsättningsgraden. Det negativa sambandet mellan *turism* och sysselsättningsgraden skulle möjligen kunna förklaras av samma undanträngningseffekter på den lokala arbetsmarknaden som

beskrivs för *ams.pol*. Men det är svårt att jämföra resultatet med liknande studier för svenska kommuner eller regioner då de lyser med sin frånvaro. SKL (2018:11) menar att när det kommer till besöksnäringens samhällsekonomiska effekter på regional nivå fattas studier “som kvantifierar undanträngningseffekter och deras negativa effekter på ekonomisk tillväxt”.

infra - Variabeln prövade om det fanns ett positivt samband mellan infrastrukturens andel av den totala verksamhetens kostnader och ekonomisk tillväxt. Studien visade inte på något signifikant samband. Någon liknande studie mellan infrastruktursatsningar och tillväxt på kommunal nivå fanns inte att jämföra med. För den regionala nivån däremot återfinns en metastudie av infrastrukturens betydelse för den ekonomiska tillväxten i 43 regioner i EU, USA och övriga världen. Resultatet av metastudien är att det inte finns någon entydig bild för huruvida sambanden är signifikant positiva eller negativa, istället verkar faktorer som val av metod, variabler och tiden för studien spela stor roll. Satsningar på telekommunikationer och ett längre tidsperspektiv tenderar däremot oftare att visa på positiva effekter (Elburz et al. 2017). Eventuellt hade det därför varit mer fruktbart att definiera variabeln utifrån arbetet med IT-infrastrukturen, men det var varken en enkel uppgift eller ett tillväxtarbete som förekom i särskilt stor utsträckning bland plandokument. Möjligen finns det en risk för att det uteblivna infrastruktur-sambandet beror på hur *infra* är definierad snarare än att infrastrukturen saknar ett samband med tillväxt. Men resultatet kan å andra sidan ha varit riktigt, kanske utgjorde den kommunala infrastrukturen blott en slags hygienfaktor, en tjänst som “bara ska finnas”. En intressant observation ur kartläggningen var hur infrastrukturen till övervägande del handlade om att främja rörligheten för människor på arbetsmarknaden snarare än att skapa infrastruktur för gods och transporter.

bostad - Variabeln prövade hypotesen om att en fördelaktigare bostadssituation har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt. Analysen resulterade i signifikanta men negativa samband med årsinkomst och sysselsättning. En ökning av betyget för bostadssituationen med en enhet, på en skala mellan ett till tio, i MRA-modellerna minskade årsinkomsten med drygt 7000 kr och sysselsättningsgraden med drygt 2 %. Det är i storleksordning ganska betydande samband, men problemet var att det inte fanns tillräckligt med data över åren för att inkludera variabeln i den dynamiska modellen och undersöka orsaksriktningen. Sambandet skulle därför kunna ha varit det omvända. Resultatet är svårtolkat och i efterhand vore det eventuellt bättre att istället ha studerat förändringen i det kommunala hyresrättsbeståndet. Hyresrätterna har enligt Boverket (2013) en viktig roll i att minska boendetätheten (hur många som bor i ett hushåll) vilket bidrar till mer inflyttning och en bättre fungerande arbetsmarknad. Boverket fastställer

samtidigt ett negativt orsakssamband mellan högre boendetäthet och årsinkomsternas utveckling per capita i kommunerna.

verksam - Variabeln prövade hypotesen om att satsningar på välfärd och kärnverksamheter har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt genom att verksamheten skapar en attraktiv livsmiljö som lockar företag och arbetskraft. Sambandet såg till en början positivt och signifikant ut med årsinkomsten, men försvann helt efter att det kontrollerats för inverkan av de andra tillväxtansträngningarna. Men eftersom det hypotetiska sambandet är ganska brett hållet är det kanske inte särskilt förvånande att sambandet "äts upp" av de andra mer specifika förklaringarna. Tyvärr var deltagandet i medborgarundersökningen, som låg till grund för variabeln, inte tillräckligt frekvent över åren för att kunna inkludera datan i paneldataanalysen.

ams.pol - Förutom att arbetsmarknadsåtgärderna förekom bland tillväxtansträngningarna var det en given kontrollvariabel att inkludera i en MRA av kommunernas sysselsättningsgrad. Hypotesen är att det finns ett positivt samband mellan kommunernas arbetsmarknadsåtgärder och den ekonomiska tillväxten. Resultatet av både den statiska och den dynamiska regressionsmodellen var dock överraskande det omvända. Således var resultaten av *ams.pol* och *turism* de mest tillförlitliga i studien. Även Dahlberg och Forslund (2000) identifierar en negativ korrelation mellan kommunernas arbetsmarknadsåtgärder och sysselsättning. De använder likadant paneldataanalys och laggade variabler för att bemöta risken för omvänd kausalitet, det vill säga att kostnadsökningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen istället är en följd av att en lägre sysselsättning kräver fler åtgärder. Författarnas slutsats är att arbetsmarknadsåtgärderna trots allt har en negativ effekt på sysselsättningen, eftersom subventionerad arbetskraft väntas leda till undanträngningseffekter på den lokala arbetsmarknaden. Givet den i allmänhet komplexa bilden av sysselsättningens definition kan en också fråga sig om åtgärderna istället "svalde" delar av de sysselsatta i arbetsmarknadsprogrammen. Sysselsättningsgraden i studien har utgått från begreppet "förvärvsarbetande" i RAMS, vilket definierar människor som förvärvsarbetande om lönen överstiger ett gränsvärde som beräknas utifrån en förväntad lön för den personen (SCB 2005). Gränsvärdena är relativt låga och de flesta i arbetsmarknadsåtgärder bör därför räknas som förvärvsarbetande. Men det kan inte uteslutas att personer med ovanligt låg ersättning, inte räknades som förvärvsarbetande, vilket skulle kunna förklara varför mer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder korrelerade med lägre sysselsättningsgrad. Oavsett orsak talar resultatet av *ams.pol* sammantaget för att arbetsmarknadspolitiken inte på ett omedelbart sätt främjade den ekonomiska tillväxten i termer av sysselsättning.

6 Sammanfattning och slutsatser

Studien företog ett ambitiöst försök att kartlägga tillväxtarbetet i de 91 utvalda kommunerna och lyckades med kvalitativ innehållsanalys av styrdokument frambringa en betydande kunskapsöversikt över de mest omskrivna tillväxtansträngningarna i det strategiska tillväxt- & utvecklingsarbetet. Inte helt överraskande var näringslivet det vanligaste föremålet för arbetet men empirin visade också att ansträngningar för att öka humankapitalet relaterat till kunskap och kultur, inte bara utgjorde en väsentlig del av den tillgängliga normativa tillväxtteorin, utan också var vanligt förekommande ansträngningar i arbetet med ekonomisk tillväxt. Som väntat täckte inte den inledande teoretiska utgångspunkten in tillräckligt stor del av tillväxtarbetet, kartläggningen av plan- och styrdokumenten bidrog därför med att framhålla utbredningen av ytterligare infrastruktur, externt samarbete, kärnverksamhet och sysselsättning som betydelsefulla strategier för tillväxt.

En stor del av de vanligaste tillväxtansträngningarna har därefter med offentlig statistik operationaliserats till variabler. I linje med studiens huvudsyfte lyckades sambandsanalysen inledningsvis åstadkomma en förklaringsmodell för sysselsättningsgraden där fem av de identifierade tillväxtansträngningarna förklarade drygt 36 % av variationen i sysselsättningen bland kommunerna. Å andra sidan förklarades 64 % av variationen av okända faktorer utanför modellen. (Det är i och för sig inte ovanligt att en större andel av variationen är exogent förklarad i samhällsvetenskapliga studier, men det finns anledning att anta att tillväxtarbetet kan undersökas vidare.) Till en början visade ett bra företagsklimat och en högre ambitionsnivå på kultur- & fritidsverksamheten ha ett positivt bidrag till den ekonomiska tillväxten. Men sambandens riktningar kunde endast härledas till normativa antaganden i teorin om den näringslivs- och kulturdrivna tillväxten, samt genom kommunernas avsikter med tillväxtarbetet. Sambanden såg därefter ut att försvinna i den dynamiska förklaringsmodellen som prövade variablerna över tid och försköt de oberoende variablerna ett år före sysselsättningen. Således finner inte analysen något stöd för att ett förbättrat företagsklimat eller en höjd ambitionsnivå för kultur- och fritid ledde till en ökning av sysselsättningsgraden under perioden 2012 till 2016. Studien uppvisar därför resultat i linje med kritikerna, som menar att kulturverksamheten inte förmår locka en extra rörlig kreativ klass av höginkomsttagare som kan bidra till mer företagande, eller för den delen individer i arbetsför ålder med tidigare resurser som kan höja sysselsättningen. I själva verket ser det ut som att det är en högre sysselsättningsnivå i sig självt, och andra utelämnade variabler som bättre förklarar den ökade sysselsättningen än de undersökta tillväxtansträngningarna.

De mest intressanta fynden i studien är istället de negativa sambanden, som producerar samma resultat också i den dynamiska förklaringsmodellen, och kan hävdas utgöra orsakssamband. Analysen visar att turistverksamheten och arbetsmarknadsåtgärderna, tvärtemot vad som förväntades, istället inverkar negativt på sysselsättningsgraden. Resultaten är anmärkningsvärda men kan förklaras av angränsande forskning som pekar på att undanträngningseffekter som skapas av subventionerad arbetskraft på den lokala arbetsmarknaden. Det ska dock tilläggas att effekten av turistverksamheten var mycket begränsad och sänkte sysselsättningen med högst 0,85 % bland kommunerna. Den negativa effekten av arbetsmarknadsåtgärderna var lite större, i storleksordningen dubbelt så stor, och minskade sysselsättningen med 1,68 % när en jämförde kommunen med den lägsta kontra den högsta kostnaden för arbetsmarknadsåtgärder. En möjlig förklaring till det negativa sambandet kan, som redan nämnts, vara undanträngningseffekter. Men sambandet skulle också kunna förklaras av att fler deltagare i arbetsmarknadsprogrammen innebär att fler potentiellt faller bort från sysselsättningsstatistiken därför att de erhåller ersättningsnivåer som diskvalificerar de som förvärvsarbetande i den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken. Förklaringarna behöver naturligtvis studeras djupare för att de underliggande orsakerna ska kunna fastställas. Turistverksamhetens och arbetsmarknadsåtgärdernas negativa inverkan är således ett intressant ämne för vidare studier.

Onekligen var det många av hypoteserna för de identifierade tillväxtansträngningarna som inte kunde bekräftas. De möjliga orsakerna till varför sambanden uteblev förklarar närmare i resultatdelen under varje variabel var för sig. Men generellt handlar det om att annan forskning har pekat på att kommuner inte kan skapa arbetstillfällen med direkta satsningar, eller att riktningen på sambanden inte kan bestämmas, som i fallen med företagsklimatet och kultur- och fritidsverksamheten. Det fattades också mätningar för *b.innehav*, *bostad*, *helix* och *verksam* över åren att använda i paneldataanalysen, och metodologiska hinder stod i vägen för att mäta effekterna, som i fallet med näringslivsbolagen där det pekades på att jämförelserna behövde beakta kontextuella förutsättningar. Naturligtvis är en annan förklaring till de uteblivna sambanden helt enkelt att tillväxtansträngningarna inte var tillräckligt effektiva under de studerade åren 2012–2016. Gällande externt samarbete visade kartläggningen på angelägenheten i att samarbeta med andra kommuner och aktörer på nationell och internationell nivå. Samarbete, och i synnerhet samverkan, gick som en röd tråd genom samtliga perspektiv, men studien hittade inget lämpligt sätt att operationalisera samarbetet till en mätbar variabel. Det är därför oklart hur utkomsten av förklaringsmodellen hade påverkats om samverkan hade inkluderats som en variabel. Överlag var det ett hinder att flera av de kartlagda tillväxtansträngningarna var

svåra att mäta och att det ofta saknades data på den detaljnivå som kommuner utgör. Önskvärt hade särskilt varit, om datan hade funnits, att undersöka kommunernas investeringar i forskning och utveckling (FoU) samt i innovationer. En del av den vidare forskningen som kan föreslås kommer av de mindre vanligt förekommande tillväxtansträngningarna som inte togs med i sambandsanalysen, eftersom bidragen till modellen inte väntades vara stora nog att motivera den extra arbetsbördan. Exempelvis hade det varit intressant att studera effekten på tillväxt av innovationsupphandlingar och upphandlingar med sociala hänsyn. Centrum- och stadskärnearbetets påverkan är också ett annat intressant och troligen understuderat fenomen. I efterhand har det visat sig finnas samband mellan infrastruktursatsningar på telekommunikationer och tillväxt (Elburz et al. 2017), varför det hade varit intressant att inkludera även kommunernas IT-arbete som en oberoende variabel. Dock hörde inte digital infrastruktur till det mer omnämnda tillväxtarbetet i styrdokumentet.

På en övergripande nivå kan den uteblivna effekten ha varit väntad med tanke på kritiken mot tillväxtpolitiken som framfördes i teoridelen. I kapitel 4.3 målades en bild upp av politikens innehåll, åtminstone på ett nationellt och regionalt plan, som fragmentarisk och utspridd över ett stort antal sektorer med negativa följder. Intrycket av kartläggningen var stundtals samstämmigt med den spridda bilden av tillväxtens innehåll även för kommunerna, inte minst med tanke på att tillväxtarbetet inte alla gånger var sammanhållet beskrivet utan krävde efterforskningar av varierande dokument. Studien har dock inte tillräckligt på benen för att svara på om det har bidragit till de uteblivna effekterna, men det spelade sannolikt in. Och om det är som Fjertorp med flera (2013) menar, att tillväxt framställs som något eftersträvansvärt, trots att varken effekterna eller innebörden är helt kända, eller att tillväxtpolitiken utgör något odiskutabelt bra som följer den rådande diskursen och gör förespråkare till optimister och kritiker till pessimister (Friman 2002; Hudson & Rönnblom 2007), eller att tillväxtsatsningarna sker därför att de följer normen och visar på handlingskraft som skänker legitimitet och rättfärdigar politiken (Brorström 2006:112ff), ja då är det på det hela taget inte förvånande om effekten av politiken har påverkats negativt.

De negativa och uteblivna orsakssambanden behöver förstås inte underkänna kommunernas tillväxtansträngningar, i vanlig ordning kan resultaten inte jämföras med det kontrafaktiska tillståndet, det vill säga hur sysselsättningen hade sett ut om kommunerna hade haft inga eller lägre ambitioner. Och som Syssner (2014) antyder, är det kanske inte heller rättvist att ha förväntningar på tillväxtpolitiken som någonting ökande i flera av studiens landsbygdskommuner. Syssner menar istället att kommunerna behöver formulera en anpassningspolitik för att motverka effekterna av de krympande ekonomiska och demografiska förutsättningarna. Men

tillväxtpolitiken handlade trots det i praktiken alltså om tillväxt, anpassningspolitik beskrevs inte som ett vanligt förekommande syfte med tillväxtstrategierna. Däremot kan det argumenteras för att tillväxtansträngningarna, även om de inte visade på några direkta positiva effekter, likväl utgjorde anpassningspolitik, vare sig kommunerna var medvetna om det eller ej. Kanske gav då tillväxtansträngningarna egentligen en acceptabel utdelning med tanke på urbaniseringstrenderna. I vilket fall är summan av kardemumman att kommunerna bör väcka tankar kring hur tillväxtansträngningarna som identifierats i studien kan utvecklas för att generera mer synlig nytta för sysselsättningen.

Avslutningsvis, för att svara på studiens huvudsyfte, ska sägas att studien inte förmår att skapa en modell som förklarar en ökande ekonomisk tillväxt utifrån de vanligaste tillväxtansträngningarna i kommunernas strategiska offentliga styr- och plandokument. Istället visar sambandsanalysen på negativa effekter på sysselsättningsgraden. Men effekterna är jämförelsevis små och det är mycket av variationen i tillväxten som inte förklaras av variablerna i studien, varför det kan finnas andra förklaringar bakom tillväxten som inte har studerats här.

Käll- och litteraturförteckning

- Antoni, Rudolf. Mellander, Charlotta. (2013). Stadens kultur och tillväxt i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red). *Vägskäl*. Göteborgs universitet: SOM-institutet
- Bjerke, Lina. Johansson, Sara. (2015). Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder. Jönköping: Jönköping International Business School.
- Borén, Thomas. Young, Craig. (2011). The Migration Dynamics of the “Creative Class”: Evidence from a Study of Artists in Stockholm, Sweden. In *Annals of the Association of American Geographers* 103 pp. 195–210.
- Boschini, Anne D. och Eriksson, Rickard. (2005). Den europeiska tillväxtdebatten. Svenska institutet för europapolitiska studier. Rapport 2005:11.
- Boverket. (2013). Bostäder, rörlighet och ekonomisk tillväxt: Marknadsrapport. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2013/bostader-rorlighet-ekonomisk-tillvaxt-marknadsrapport.pdf> (2019-01-17).
- Brorström, Sara. (2006). Något utöver det vanliga: en studie av sex kommunala projekt. Förvaltningshögskolans rapporter nr 86. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bryman, Alan. (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. Uppl. 2:2 Liber: Malmö
- Dahlberg, Matz. Forslund, Anders. (2000). Direkta undanträngningseffekter av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I *Ekonomisk Debatt*. 8, pp.725–737.
- Dahlman, Carl. Andersson, Thomas. (2000). Korea and the Knowledge-based Economy: Making the Transition. Washington DC: World Bank, OECD.
- Djurfeldt, Göran. Barmark, Mimmi. (2009). *Statistisk verktyglåda 2: multivariat analys*. 1. uppl. Stockholm: Studentlitteratur.
- Djurfeldt, Göran. Larsson, Rolf. Stjärnhagen, Ola. (2003). *Statistisk verktyglåda : samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Ekberg, Tomas. (2007). Skaraborg och Kunskapsekonomin. En utredning av regionens utvecklingsförutsättningar. 2007:5 RAPPORT TILLVÄXT OCH UTVECKLING. Västragötalandsregionen. Skaraborgs kommunalförbund.
- Elburz, Zeynep. Nijkamp, Peter. Pels, Eric. (2017). Public infrastructure and regional growth: Lessons from meta-analysis. *Journal of Transport Geography*, 58, pp.1–8.
- Erlingsson, Gissur Ó. Fogelgren, Mattias. Olsson, Fredrik. Thomasson, Anna. Öhrvall, Richard. (2014). Hur styrs och granskas kommunala bolag? Erfarenheter och lärdomar från Norrköpings kommun. Centrum för kommunstrategiska studier. Rapport 2014:6. Linköping: Linköpings universitet.
- Field, Andy. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: and sex and drugs and rock 'n' roll* 4. ed., Los Angeles; London: Sage.
- Fischer, P., R. Martin och T. Straubhaar. (1997). ”Should I Stay or Should I go?”. i T. Hammar (red.). *International Migration, Immobility and Development*, Oxford
- Fjertorp, Jonas. (2012). Bör kommuner eftersträva befolkningstillväxt? I *Ekonomisk debatt*, 40(3), s. 19–25.

- Fjertorp, Jonas. Larson, Rolf G. Mattison, Ola. (2012). Kommunal tillväxt. Konsten att hantera lokala förutsättningar. KFi. rapport:7.
- Fjertorp, Jonas. Mattison, Ola. Thomasson, Anna. (2013). Kommunala tillväxtstrategier. Mobilisering av aktörer och resurser. KFi. rapport:24.
- Florida, Richard. (2012). *The Rise of the Creative Class, Revisited*. New York: Basic Books
- Friman, Eva. (2002). No limits. The 20th Century Discourse of Economic Growth. I *Skrifter från institutionen för historiska studier* 2. Umeå: Umeå universitet
- Fölster, Stefan. Jansson, Li. (2011). Hur påverkar företagsklimatet integration och förvärvsarbete? I *Ekonomisk debatt*. 39(2). pp.6–19.
- Gujarati, Damodar N. Porter, Dawn C. (2009). *Basic econometrics* 5. ed., Boston: McGrawHill.
- Gustafsson, Christer. (2016). Vägvisning till Kreativa Kraftfält. Ett forskningsprojekt. Västra Götalandsregionen. Koncernavdelningen kultur.
- Hallgren, Thomas. (1997). Fakta och argument om kommunala företag. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Hansen, Høgni Kalsø. och Niedomysl, Thomas. (2009). Migration of the creative class: evidence from Sweden. In. *Journal of Economic Geography* 9 pp. 191–206
- Hermelin, Brita. Rusten, Grete. (2016). Lokal samverkan, tillväxt och omställning: Studier från industriregioner i Sverige och Norge. Centrum för kommunstrategiska studier. Rapport 2016:4. Linköping: Linköpings universitet.
- Hudson, Christine. Rönnblom, Malin. (2007). ”Tillväxt revisited” – röster om tillväxt och utveckling i Gnosjöregionen. *Kommunal ekonomi och politik*, 11 (1): 37–58.
- Lantz, Björn. (2014). Den statistiska undersökningen: grundläggande metodik och typiska problem. Uppl. 2:2. Lund: Studentlitteratur.
- Laurent, Birgitta. (2007). Varför kommunägda bolag? Rapport november 2007. Svenskt Näringsliv.
- Lindström, Bjarne. (2005). Regionalpolitiken som tillväxtpolitik. Retorik och substans i den nya regionala utvecklingspolitiken. Stockholm: ITPS, A 2005:011.
- Lokaldemokratikommittén. (1993). Kommunala verksamheter i egen förvaltning och i kommunala aktiebolag: En jämförande studie. SOU 1993:48. Stockholm: Civildepartementet.
- Mankiw, N. Gregory. Romer, David and Weil, David, N. (1992). “A Contribution to the Empirics of Economic Growth.” *Quarterly Journal of Economics* 107 (May): 407–437.
- Mellander, Charlotta. Florida, Robert. (2006). The Creative Class or Human Capital? Explaining Regional Development in Sweden. Tillgänglig: https://www.creativeclass.com/rfcgdb/articles/The_Creative_Class_or_Human_Capital.pdf (2017-01-20).
- Niedomysl, Thomas. (2008). Residential preferences for interregional migration in Sweden: Demographic, socio-economic and geographical determinants. In *Environment And Planning A*, 40(5), pp. 1109-1131.
- Pallant, Julie. (2016). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using IBM SPSS* 6. ed., Maidenhead: Open University Press: McGraw-Hill.
- Peck, Jamie. (2007). The creativity fix. I *Eurozine*. Tillgänglig: <http://www.eurozine.com/the-creativity-fix/> (2017-02-24).

- Petrusson, Ulf. (2007). Universitetet i kunskapsekonomin. I VINNOVA Forum – Innovationspolitik i Fokus. VFI 2007:01. Stockholm: Vinnova
- Pierre, Jon. (2004). En samlad tillväxtpolitik? Institutet för tillväxtpolitiska studier. R2004:014. Östersund.
- Powell, Walter W. Snellman, Kaisa. (2004). The Knowledge Economy. I *Annual Review of Sociology*. 30 (1). pp. 199–220.
- Regeringskansliet. (2015). Regeringen lanserar en nationell strategi för regional tillväxt, Pressmeddelande 2015-07-08. Stockholm: Näringsdepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/07/regeringen-lanserar-en-nationell-strategi-for-regional-tillvaxt/> (2017-04-25).
- Reglab. (2017). Om klusterutveckling. Tillgänglig: http://www.reglab.se/klusterutveckling/?page_id=154 (2017-03-15).
- Schubert, Göran. (1996). Kommunal tillväxt. I Schubert, Göran. Landell, Elin (red.). *Kommunerna och tillväxten - möjligheter och faror*. Stockholm: Svenska Kommunförbundet.
- SFS 1991:900. *Kommunallag*.
- SFS 2007:713. *Förordning om regionalt tillväxtarbete*.
- SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslag*.
- SFS 2009:47. *Lag om vissa kommunala befogenheter*.
- SISP. (2017). Om SISP - Swedish Incubators & Science Parks. Tillgänglig: <http://www.sisp.se/om-sisp> (2017-03-15).
- Siverbo, Sven. (2005). Inkomstjämnning och kommunalekonomiska incitament. Förvaltningshögskolans rapporter nr 70. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Skolverket. (2018). Introduktionsprogram. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/lan/roplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram> (2018-04-26).
- Statistiska centralbyrån. (2005). Sysselsättningsavgränsning i RAMS – Metodöversyn 2005. Tillgänglig: https://www.scb.se/statistik/_publikationer/OV9999_2005A01_BR_AM76ST0601.pdf (2019-02-02).
- Statistiska centralbyrån. (2017). Räkenskapssammandraget 2016. Instruktioner. Tillgänglig: http://www.scb.se/Statistik/OE/OE0107/_dokument/Uppgiftslamnare/Kommuner/Instruktioner-RS-160222.pdf (2017-05-15).
- Statistiska centralbyrån. (2018a). Förvärvsarbetande – ett sysselsättningsbegrepp. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/produktrelaterat/Fordjupad-information/forvarvsarbetande-ett-sysselsattningsbegrepp/> (2018-02-17).
- Statistiska centralbyrån. (2018b). SCB:s medborgarundersökning. Tillgänglig: <https://www.scb.se/vara-tjanster/insamling-och-undersokning/scbs-medborgarundersokning/> (2018-09-07).
- Svenskt Näringsliv. (2017). Om Företagsklimat. Tillgänglig: <https://www.foretagsklimat.se/om> (2018-10-04).
- Sveriges kommuner och landsting. (2005). Tillväxtens mekanismer från ett lokalt och regionalt perspektiv. Rapport.
- Sveriges kommuner och landsting. (2015a). FUI-miljöer i offentlig verksamhet FORSKNINGS-, UTVECKLINGS- OCH INNOVATIONSMILJÖER I KOMMUNER, LANDSTING OCH REGIONER. Rapport.

Sveriges kommuner och landsting. (2015b). Öppna jämförelser - Kollektivtrafik 2015. Tillgänglig: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-367-3.pdf?issuusl=ignore> (2018-08-16).

Sveriges kommuner och landsting. (2017). Kollektivtrafikens kostnadsutveckling – en överblick VAD FÖRKLARAR UTVECKLINGEN 2011 - 2015. Tillgänglig: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-529-5.pdf?issuusl=ignore> (2018-08-16).

Sveriges kommuner och landsting. (2018). Besöksnäring i städer och på landsbygd: DESS BETYDELSE FÖR UTVECKLINGEN I KOMMUNERNA. Tillgänglig: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-647-6.pdf> (2019-01-14).

Svärd, Oskar. (2015). Statsvetare ser hot mot demokratin. I *Hallandsposten*. 08-10-15. Tillgänglig: <http://www.hallandsposten.se/nyheter/halmstad/statsvetare-ser-hot-mot-demokratin-1.350693> (10-05-17).

Svärd, Oskar. (2016). Företagare eller politiker? En studie av styrelsearbete i kommunala bostadsbolag. Göteborg: Förvaltningshögskolan. Göteborgs universitet.

Syssner, Josefina. (2014). Strategier för kommuner som krymper: Om lokal anpassningspolitik som komplement till lokal tillväxtpolitik. I *Kommunstrategiska perspektiv: demokrati, organisation, kunskap och samhällsförändring*, red. Brita Hermelin pp. 31–38.

Weil, David N. (2013). *Economic Growth*. 3 edition. Harlow: Pearson Education Limited.

Wetterberg, Gunnar. (1997). *Kommunerna* 1. uppl. Stockholm: SNS.

van Winden, Willem. van Den Berg, Leo. Pol, Peter. (2007). European Cities in the Knowledge Economy: Towards a Typology. In *Urban Studies*, 44(3), pp.525–549.

Vinnova. (2016). Effektanalys av Vinnväxt-programmet: Analys av effekter och nytta. Rapport: Vinnova Analys VA 2016:03.

Appendix

Länk till kalkylblad med variabeldata (tillgänglig till 19-03-14 och därefter vid förfrågan):

<https://drive.google.com/open?id=1hwu1jZ4kOjX88q1fyraNr9Xz08x99GFFcx8FxbSdA9M>

Kategorier och underkategorier av tillväxtansträngningar s.k. "nodes":

Tillväxt arbetsmarknadsåtgärd	Tillväxt bostäder	Tillväxt exploatering
brukarfokus	Boende för ekonomiskt hållbart samhälle	Behovsstyrd och kundcentrerad marktilldelning
folkhögskola	Förtätning för etablering av attraktiv centrumhandel	Blanda områden med företag och bostäder
främja lokalisering av statliga verksamheter	Locka investeringar till kommunen	Byggklar mark med befintlig infrastruktur
främja sociala företag	Samverkan privat och offentligt för boende	Erbjuda attraktiv mark för etablering
förmedla kontakt med utbildningsanordnare	Strategiska boendeplatser	Erbjuda mark vid befintlig kollektivtrafik
kommunalt ferierarbete	Tillgängliggör arbetskraft till företagen	Exploateringsprojekt för marktillgänglighet åt industri
medfinansiering statliga satsningar på ungdomsjobb myndigheter och civilsamhälle i samverkan för etablering av ny-anlända	Utrymme för inflyttning av kompetens	Fokus på näringslivet
prioritera jobb, utbildning för de långt ifrån arbetsmarknaden	Utrymme för verksamma Växande marginalnytta av befolkning för nya arbetstillfällen	Främja innovation under exploateringsprocessen God markreserv för möjliggöra nya etableringar och eller expansion God plan- och markberedskap för nya etableringar och verksamheter
rehabiliterande insatser	Tillväxt civilsamhället	

samordning för etablering av nyanlända	Dialog och delaktighet för lokal utveckling	Samverkan offentligt med andra aktörer i olika fora kring exploatering
samverkan i olika former	Folkbildning och studieförbund	Snabba processer
samverkan kommun och näringsliv	Identitetsskapande	Strategisk lokalisering av mark för handel och verksamheter
samverkan kommun, arbetsförmedling	Insatser för ungas vardag och framtid Komunala tillställningar för att uppmärksamma föreningslivet	Strategisk markförvärv och försäljning
samverkan kommun, arbetsförmedling, lokalt näringsliv samverkan kommun, arbetsförmedling, näringsliv för kulturarbetare med utländsk bakgrund	Medarbetare söker samverkan med civilsamhället	Tillgänglig mark med god infrastruktur
samverkan med näringsliv för fler ferie och sommarjobb	Nätverkande med civilsamhället för samhällsutveckling	Villkor vid anvisad mark för att gynna utveckling
samverkan mellan kommun och övriga aktörer samverkan statliga och kommunala myndigheter, arbetsförmedling och utbildning	Samarbete för att stärka besöksnäring	Tillväxt infrastruktur
satsa på arbetsmarknadsinsatser	Samarbete hållbart miljöarbete	attraktiv arbetspendling
satsa på arbetsmarknadsprojekt	Samverkan med civilsamhället Samverkan med civilsamhället för etablering av nyanlända	breda satsningar på infrastruktur för tillväxt
satsning på välfärdsjobb	Samverkan med civilsamhället kring social ekonomi	bättre pendling ökar antalet sysselsatta på hemorten
SFI svenska för invandrare	Skapa förutsättningar att stärka lokalsamhället	bättre pendling ökar utbildningsgraden på hemorten
sociala fonder och investeringar	Skapa förutsättningar till nytänkande processer	fler verksamma på landsbygden
sociala hänsyn vid upphandling	Skapa platser för arrangemang	flygplatsatsningar
systematiskt kvalitetsarbete	Utveckla landsbygd stötta byalag och föreningsliv	gemensamma satsningar kommun och näringsliv på logistik
särskilda jobb för funktionsnedsatta	Tillväxt kulturdriven	godstransportsstrategi
tillhandahållande av praktikplatser	attraktiva offentliga rum för att attrahera investeringar, etableringar och eller näringslivsbredd attraktiva offentliga rum för ökad besöksnäring och handel	hamnsatsningar
traineejobb	erbjuda mångfald av karriär- och livsmöjligheter för att locka kompetens	infrastrukturssatsningar för ökad tillväxt i näringslivet
underlätta ungdomars inträde på arbetsmarknad	idrotts- och eller kulturevenemang för platsattraktivitet	järnvägssatsningar
utbildning matchar näringsivsefterfrågan	kultur för att berika näringsliv med idéer kultur för tillväxt och eller utveckling genom att öka platsattraktivitet	knutpunkt- och eller bytespunktssatsningar
utbildningsinsatser	kultursatsningar för att diversifiera näringslivet	kollektivtrafikatsningar
vuxenutbildning (komvux)	locka etableringar med kultur genom platsattraktivitet	kombiterminal och eller godsterminaler
yrkes och studievägledning	mångfald för utveckling	kommunikationer för att utöka arbetsmarknaden
yrkes och yrkeshögskoleutbildningar	natur- och kulturmiljöer för ökad besöksnäring personlig utveckling genom plats för kreativitet och eller kultur skapa mötesplatser med attraktiv miljö för att stimulera kreativitet och innovation	logistikpark
Tillväxt digital infrastruktur	stärka identitet och eller genuinitet	låg VA-taxa
arbete för bredbandstillgång till alla medborgare	tolerant miljö för ökad besöksnäring tolerant eller inkluderande miljö för att locka talanger och eller kreativa människor	minska avstånden mellan kommuner
arbete för bredbandstillgång till fler arbetsplatser	utbud av kultur-, fritids- och nöjesaktiviteter för locka talanger, kompetens och eller kreativa människor	pendlingsmöjligheter för fler i kommunen
arbete för bredbandstillgång till fler medborgare	utveckla kreativa näringar	samverkan med omvärld
arbete med mobila nätverk i kommunen	utveckla kulturella näringar	satsningar för att främja arbetspendling
bredbandsstrategi för landsbygd bredbandsutbyggnad med kvalitetsmål om högre hastighet, driftsäkerhet eller liknande	Tillväxt näringsliv	strategiska pendlarparkeringar
digital infrastruktur för hållbar tillväxt främjande av bredbandsanslutning och utbyggnad av nät för externa parter	attraktiv handel med mervärde	subventionerad pendling
främjande av rörlig arbetsplats, arbete hemifrån	dialog med företagen kring gemensam utveckling	utgöra en nod och eller centralort
för etablering och eller utveckling av företag i hela kommunen	diversifiera näringslivet	utveckla det goda läget
för utökad arbetsmarknadsregion kommunalt bredbandsnät för internationalisering och utveckling	erbjuda etableringsområden, attrahera ny-etableringar	vägsatsningar
kommunalt statsnät	exportcentrum, stöd till att börja exportera	Tillväxt service
samarbete med privatpersoner och föreningar s.k. byalag samverkan mellan stat, kommun, föreningar och företag kring bredbandsutbyggnad	främja entreprenörskap	Bra företagsklimat
strategi för öppna wifi tillgång till fler tekniska lösningar för näringsliv och enskildas utveckling	främja innovation gemensam plattform för föreningar, kommun och näringsliv	Effektivare ärendehantering
utbyggnad för utveckling av E-samhället ökad intern användning av digital infrastruktur för bättre service	gränsöverskridande samarbeten	Entreprenörsdriven inställning hos medarbetare
öppet stadsnät för operatörer		Främjar skapande

öppna kommunala data för innovation och entreprenörskap

Tillväxt kompetensförsörjning

arbetsmarknadsstyrd utbildning

arbetsmarknadsstyrda uppdragsutbildningar

blandning tillgång av yrkeshögskola och akademi

eu-projekt

integration

kvalitet i grund och gymnasieskola

körkortsutbildning

lärlingsprogram

löpande kompetensutveckling internt i kommunen

mål om kompetensförsörjning

mål om tillgång till arbetskraft

pendlingsmöjligheter för kompetensförsörjning

platsattraktivitet för kompetensförsörjning

praktikplatser

samarbete i en arbetsmarknadsregion

samarbete med akademi

samarbete med akademi och näringsliv om ex-jobb

samarbete med akademi och näringsliv om utbildning

samarbete med grund- och gymnasieskola, näringsliv och akademi

samarbete med näringslivet om utbildning

samverkan med näringslivet och eller externa aktörer i rekrytering

samverkan med omvärld

sfi

skapa en utbildningskultur

stärkt studie- och yrkesvägledning

tillgång till av arbetsmarknad efterfrågad utbildning för vidareutbildning genom hela livet

tillgång till eftergymnasiala studier

validering av tidigare arbetslivserfarenheter

vuxenutbildning

yrkeshögskola

yrkesinriktad gymnasieutbildning

Tillväxt kunskap

Arbetsmarknadsstyrd utbildning

Entreprenör- och företagareutbildning

Fadderföretag och eller lärlingsplatser i grundskolan

Forskningsprojekt tillsammans med akademien

Främjande av högskoleverksamhet

Förskola med hög kvalitet för höga kunskapsresultat senare i livet

Grund-, gymnasie- och högskola i samverkan

Intressestyrd utbildning

Samarbete med annan kommun kring utbildning

Samverkan med högskola i arbetsmarknadspolitik

Samverkan mellan utbildning och näringsliv

Satsning på grund- och vidareutbildning för utveckling

inkubatorverksamhet

Inkubatorverksamhet i samverkan med företag och högskola

klusterskapande

kommunikationer och infrastruktur

konkurrensutsatta kommunal verksamhet

landsbygdsprogram

lokal upphandling

nyföretagarservice

näringslivsbolag och strategiskt näringslivsarbete

nätverksskapande

offensiv näringslivspolitik

positivt förhållningssätt till näringsliv i kommunal verksamhet

regional och nationell medfinansiering

samverkan inom kommunen

samverkan mellan grundskola och näringsliv

samverkan näringsliv, forskning och det offentliga

samverkan näringsliv, forskning, offentligt och civil sektor

samverkan näringsliv, offentlig och civil sektor

samverkan offentlig och privat sektor

samverkan utanför kommunen

internationell samverkan handel och forskning

samverkan med grannkommuner kring företagsetablering

samverkan med grannkommuner kring gemensam arbetsmarknad

satsningar på entreprenörskap för underrepresenterade grupper

ung företagssamhet

socialt företagande

stadskärne-centrum arbete

stimulera specifik bransch

stöd till nyföretagare

tillgång arbetskraft

tillhandhåller mötesplatser för näringslivsfrämjande aktiviteter

utveckla företagen

utveckla service till företag

utveckling av gammal industrimark

Tillväxt marknadsföring

Anlitar marknadsföringsbyrå

Identitetsstärkande

Marknadsför arbetskraften för företagsetablering

Marknadsför arbetskraftens levnadsvillkor företagsetablering

Marknadsför geografiskt läge för företagsetablering

Marknadsför infrastruktur för företagsetablering

Marknadsför kärnverksamhet för företagsetablering

Marknadsför pendlingsmöjlighet

Marknadsför platsunika kvaliteter för etablering

Marknadsföring riktad mot kvalificerad arbetskraft

Platsattraktivitetshöjande verksamhet för etableringar

Kunden i fokus

Samverkan utomkommunal

Tillmötesgående marksupplåtelse

Underlättande av kontakt med kommunen

Tillväxt turism

bidra till skapandet av turism-innehållet

campingverksamhet

destinationsutveckling

eventverksamhet

idrotts- och eller kulturevenemang för bättre folkhälsa

idrotts- och eller kulturevenemang för platsattraktivitet

konferensverksamhet

marknadsföra turismen

samkoordinering av turistnäringen i kommunen

samverkan kommun och besöksnäring

samverkan med andra kommuner

samverkan mellan kommun, näringsliv, föreningsliv och medborgare

samverkan mellan offentlig sektor, besöksnäring och akademi

satsning på specifikt turismområde

storytelling

strategiskt arbete för att öka besöksnäringen

stödja lokala föreningar

stödande insatser för besöks- och turistnäringen

tillhandahållande plats för evenemang

tillhandahållande plats för möten

upplevelseverksamhet

utbud av kultur och fritidsaktiviteter för ökad besöksnäring

utveckla infrastruktur kring besöksnäringen

varumärkesarbete

värmande av besöksmål för ökad turistnäring

värmande av natur- och kulturmiljöer för besöksnäring

Tillväxt externa samarbeten

ett bredare samarbete, utökad region

funktionell region

gemensamma tjänster

internationellt samarbete

kommuner med gemensam utveckling av besöksnäring

medfinansiering av regionen och eller länet

nationella medfinansierare

nationellt samarbete

projekt med EU-finansiering

regionala medfinansierare

samarbete genom intresseorganisation med flera kommunmedlemmar

samarbete med kommuner i sysselsättningsfrågor

samarbete med kommuner inom en flytande regional identitetstillhörighet

samarbete med kommuner inom livsmedelsnäring

Satsningar för fler behöriga elever Skapa platser för och främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte och innovation	Platsvarumärkesbyggande	samarbete med Nordiska rådet
Stimulera innovation genom innovationsupphandling	Riktad marknadsföring mot företagare Samverkan med näringsliv och föreningar i platsattraktivitetshöjande aktiviteter	samarbete med regionen och eller landstinget
Svenska för invandrare för ökad sysselsättning	Studiebesök för att stärka näringslivet	samarbeten med andra organisationer och företag
Teknologisatsningar i grundskolan och eller gymnasiet	Stärka besöksnäringen	samarbeten med kommuner i landstinget, länet, regionen
Tillgång till kompetensutveckling Triple Helix - Myndighet, Akademi, Näringsliv med FoU, Inkubatorer och Scienceparks m.m. UngFöretagsamhet och entreprenöriell utbildning i grundskola och eller gymnasium	Stärka kulturella och kreativa näringar	samarbeten med kommuner i utbildningsfrågor
Utbildning i samarbete med högskola, Campus eller liknande	Tillväxt välfärd	samarbeten med kommuner kring företagsetablering
Vuxenutbildning	Attraktiv kommun för näringsliv och invånare	samarbeten med kommuner kring gemensam arbetsmarknad
Yrkeshögskola, kommunalt driven eller samfinansierad	Får människor i jobb	samarbeten med kommuner kring kollektivtrafik
Yrkesprogram i gymnasium	Förutsättning för näringsliv	samarbeten med privata rikstäckande intresseorganisationer
Öka friskoleverksamheten	God folkhälsa för fler bidragande till samhällsutveckling	samarbeten med regioner utanför Sverige
Ökad lärtäthet i grundskola och gymnasium	Jämlikhet återspeglas positivt i budgetprocessen	samarbeten med regionförbund och eller kommunalförbund
	Människa och miljö främjar utveckling	samarbeten med statliga myndigheter
	Skapar jobb	samarbeten mellan kommuner i vägfrågor
	Tryggar egen försörjning av arbetskraft	
	Upplevd effektiv välfärd	
	Uthållighet och trygghet för utveckling	
	Utjämning av livsvillkor	
	Välfärd och hälsa främjar utveckling	